

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Magyar református liturgiánk rendezéséről.

III.

Mióta a zsinati egyházalkotmányos újabb kor hajnala felderült s az egyházi élet egyes téerein örvendetes pezsgő munka kezdett megindulni, azóta majdnem észrevétlenül átalakult a közfelfogás és intézményeink létrejövételénél, ügyeink intézésénél előbb kevésbé tapasztalt nehézség, hosszadalmasság észlelhető. Lassanként hozzá szoktunk ahhoz s beletöröttünk abba, hogy számot tevő haladás csakis hivatalos úton érhető el. Régebben még a nagy idők szülte nagy emberek önállóan is képesek voltak egész nemzedékek gondolkozásmódjának irányítására, közszellem varázsszerű létrehozására, a tömeg vezetésére, az áldozatkészség bámulatos fokozására. Az újabb korszakban mintha homályosulnának a csillagok s mintha ködbe burkolóznék körülöttünk a láthatár. Nem látunk vezérlő lángelmét; nincsenek Józsuék és Nehémiások; eltűntek a reformátori hős jellemek. Ám mindez lehet a borongó hangulat által keltett csalóka képzet, de tény az, hogy mind ez az okozat, mind az ok megvan s ez szüli a tenni, alkotni, gyarapítani óhajtó és törekvő lelkekben a bátortalanságot, kedvetlenséget, erőtelenséget. Több önbizalomra, szilárdabb hitre, élő reménységre, gyümölcsöző szeretetre van szükségünk. A Szentlélek kegyelmi ajándékainak bőséges mértékben való elnyeréséért kell fohászkodnunk s az Istentől ajándékozott szellem-erkölcsei talentomainknak, az összes hívő tagok javára készséggel és örömmel való fordítására kell iparkodnunk. Ha a választott nemzetség, királyi papság, szent nép elvének egyetemes érvényesítése mellett végeznők tisztünket, mily más volna egyházi életünk arculatja, mily más volna egyéni, családi, köztársadalmi helyzetünk tüköre.

Liturgiánk rendezésénél sem várhatunk po-

sitiv eredményt egyes lelkipásztoraink még oly lelkes és ügybuzgó fáradozásától sem. Közölhetnek mutatványokat, tanulmányokat, indíthatnak eszmecserét, tehetnek helyileg javítási kísérleteket, de nagyobb körre kiható sikert egyesektől nem remélhetünk. Harsány trombita hangok is elvesznek a messzebb távolban, szerényebb zöngék pedig csak szűkebb, zártabb térben érvényesülhetnek. Lapjaink, kevés számú folyóirataink időnként oly egészséges gondolatokat röptenek szét a közönség közé, hogy valóban érdemes volna velök behatóbban foglalkozni s életbe léptetésök iránt intézkedni; de ha nincs tömörülés, testületi felkarolás, lekerülnek a napirendről s feledésbe merülnek. Sőt a testületek, hatóságok elé feljutható korszerű reformjavaslatok is dugába dőlnek, ha az erősebb többség érdekeivel, törekvéseivel nem egyeznek. Mi módon gondolhatnánk hát arra, hogy a hazai ref. liturgia egyetemes rendezését bárki is egymagában kezdeményezhetné, vagy épen keresztülvihetné.

Gondolom, hogy ezen körülményből fejthető meg az a sokféleség, mely istentiszteleti rendtartásunkban, az egyes egyházvidékek területén tapasztalható. A hány egyház, majdnem annyiféle szokás. Ennek az eloszlása és lehető egyöntetű eljárás létesítése úgy volna elérhető, ha valamely lelkészi értekezlet, a liturgia rendezésének ügyét felkarolná, magáévá tenné, s minden részletesebb emlékirat szerkesztésének mellőzésével, egyszerűen indokolt javaslatot terjesztene illetékes egyházmegyéjének közgyűlése elé. Az egyházmegye aztán, már egy lépéssel tovább menve, kellő érlelés után, véleményt is nyilvánítva a szóban forgó kérdéstről, felterjesztené a javaslatot munkalattá bővítve az egyházkerülethez, honnan az a konvent elé jutna. A konvent, mint egyetemes hatáskörű hatóság legcélszerűbben úgy járhatna el, ha bármelyik egyházkerülettől kérne, az ügy érdemére vonatkozó s min-

den részletet felölelő, teljesen tájékoztató munkálatot. Nem kételkedem a felől, hogy egy ilyen munkálat benyújtására akármelyik kerületünkben megvan mind a készség, mind a képesség, a mennyiben az illető kerületi közgyűlés okvetlenül a fensősége alatt álló theologiai akadémiái tantestületet s néhány tekintélyesebb lelkészét bizná meg a kívánt dolgozat elkészítésével. És nálunk a tapasztalat igazolása szerint csakis az ilyen arányú és jellegű munkálatok kelhetnek valamelyes általánosabb érdeklődést, mint a melyekben megvan az a lényeges feltétel, hogy hivatalos meghagyás folytán látnak napvilágot és kiállják a kritikát.

Azt bizonyára kiki tudja, hogy ily alapon, ily kívánalmak szerint készülő munka nem jöhet létre pár hónap alatt. Sok oldalú, mélyreható tanulmányt igényel az ilyen természetű kérdések megoldása; mert mind elméleti, mind gyakorlati szempontból mérlegelendők a szóba jöhető ellenvetések s azokat kellő módon el kell hárítani, hogy a cél elérése kockázatva ne legyen. A dogmatikusnak ki kell mutatnia, hogy a ref. egyház hitelvi álláspontján minek lehetne még helye a liturgiában s mik azok az elemek, a melyeket mint idegen járulékokat ki kell küszöbölni. A történésznek igazolnia kell, hogy a fejlődés törvénye szerint, úgy a külföldön mint

hazánkban, micsoda természetszerű változások, s mi okból állhattak elő és vajjon a historiai kapcsolat mily mérvű módosulásokat kíván, vagy tűr meg. A gyakorlati theologusnak át kell tanulmányoznia az összes hazai és külföldi liturgiai mintákat s nyelvészeti, szónoki, előterjesztési szempontból, sőt még a terjedelemre nézve is mutatóanyagokat kell készítenie, illetőleg bemutatnia. Szóval a theologia mint tudomány szak bármely ágában működő tanár és lekipásztor talál magának való és megfelelő munkát, a liturgia rendezésénél. Végül jö az egyeztetés, az összehasonlítás és a végleges szövegezés, hogy ily módon lehetőleg kész dolgozat jusson a konvent színe elé. Ez volna aztán az a javaslat, vagy ha úgy tetszik az az előmunkálat, melyet a konvent a legközelebbi zsinat asztalára tenne a liturgia ügyében.

E vázlatból is kivehető, hogy a liturgia rendezésének kérdésével való foglalkozás nem meddő, sikertelen, céltalan, sőt termékeny, eredményes és céltudatos munka volna. Feltéve azt, a mi előreláthatólag be is következne, hogy a zsinat ily tanelvi jelleggel is bíró problémának a vitásába ez idő szerint még mélyebben bele nem bocsátkozik, hanem azt az egyes egyházkerületek érlelő és óvatos gondjaiba ajánlja: ekkor is jelentékeny hasznát látnók a munkának, mert úgy szólván

TÁRCA.

Milyen orgonát készíttessünk?

(Vége.)

A változatok kevés száma ellen nincs kifogásom; mert végtére a laikus is tudja, hogy kis templomba kis orgona — nagy templomba nagy orgona kell; — de elítélem az egy manuális orgona alkalmazását, mert egy manuállal nem lehet eléggé színezn; pedig azt már tudja minden művelt ember, érzi az egyszerű ember is, hogy a képnek lényeges részét a szín, — a zenének, a hangszerek jellemének művészi alkalmazása adja meg. Kép szín nélkül, — zene kifejező hangszerek nélkül csak fél hatást biztosít.

Nagy hátránya az egy manuális orgonának az is, hogy egyházi énekeink kísérésénél a közjátékot csakis nehéz regisztrálással lehet a melodiát kísérő hangerőtől elválasztani; pedig, a khoralok kíséréteinek aesthetikai oldalát képezi a közjátékok gyöngé, halvány hangú beékelése. Természetes, aki belefárad — mert bele lehet fáradni — e kezdetleges hangszer változatainak ki s betaszígalásába, mit tesz? produkál egy nagyobb szabású kintornát.

Nemcsak az egy manual, de az 54 billentyű is kevés annak, ki az orgona-zene irodalom újabb termékeivel — különösen a francia szerzőkkel — foglalkozik, mert ezek műveikben a melodia vezetésére nagy határt igényelnek, kiterjeszkedve az ötvenöt-ötvenhatodik billentyűre, illetőleg hangra is.

Mit mondjak a harminc hangról tizenkét hangra

redukált pedál-billentyűre?! Ez már igazi szatyra; mint mikor Barnum törpéje Napoleont utánozta öltözékével. Több, — merénylet az orgona megrendítő basszus hangjaiban rejlő fölséges szólam-vezetés, az összhangosítás, az izlés és az orgona-zene fejlődése ellen.

Szakzenész érzi az ilyen hangszer hiányosságait; az ilyen látja előre ama gátakat, melyeket a tucat-orgonák már is magukban hordoznak.

Térjünk tárgyunkhoz, e cikk címéhez: „milyen orgonát készíttessünk?”

Általánosságban: főgondunk legyen a játékasztal tökéletességére s aztán a változatok szakszerű megválasztására és inkább erős, mint gyenge hangú orgonát készíttessünk.

Annak, ki orgonát akar tervezni, ajánlom, hogy figyelme első sorban a játék-asztalra irányuljon. A játék-asztalban van minden; ebből indul ki a regisztrálás, a hang-színnek vegyítése; ebben állítjuk össze az összhangzatokat; ebben kombináljuk a hang erejét növelő összekötéseket; ebben oldjuk fel, némítjuk el a nagy hangerőt; ebben tudunk gyengéből hatalmasat, megrendítőt teremteni, szóval, ha az orgonát személyesítjük, a játékasztal, az orgona nagy testének a feje, az esze.

Legyen a játék-asztal még a legkisebb (6—8 változatnál is) orgonánál is két manualos; nagyobb és középszerű (30—60 változat) orgonánál három manualos, és mindig 56 billentyűs azaz a nagy C-től a három vonású nyolcad g-ig terjedjen. A pedálon legkevesebb 27, de inkább 30 billentyű legyen, önálló változatokkal s teljes kromatikus hangsorral.

Az összekötő-gépeket alkalmazni kell mindenütt, még pedig csupán lábnyomásra olyan formán, hogy a

anyagi áldozat nélkül, oly értékes szakirodalmi, közelebből liturgiai termékeknek jutnánk birtokába, a melyek a mi szegényes hazai viszonyaink közepett már magukban véve is nyereségül volnának tekinthetők. Hátha még kettős hasznót is meríthetnénk belőle?

Azt ezen az úton is aligha érhetnők el, hogy egyetemes ref. magyar liturgiai rendtartás jöjjön létre a közel jövőben. Mi már annyira megszoktuk a szabadság áldásaival való élest, hogy a kevésbé jót, ha azt magunk tulajdonának tarthatjuk, nem szívesen cseréljük el a még jobb és gyakorlatibb értékű eszközökkel, módokkal. Mindamelllett igen üdvös hatású volna az, ha az összes egyházkerületek tekintélyes fejeinek közreműködésével és javallásával olyan kincs-tár, olyan liturgiai minta-gyűjtemény birtokába juthatnánk, amely megbízható kalauzul, irányadó kánonul volna tekinthető minden egyes lelkipásztorra nézve. Ezzel tehát ki volna zárva a hivatalos liturgiai kényszernek a gondolata is és erre az egységes liturgia készítésénél nem is gondolhat senki. Még talán oly kötelező érvényt sem tulajdoníthatnánk egyelőre a tervbe vett liturgiai rendtartásnak, mint a minővel egyes egyházkerületek a gyakorlatban alkalmazott magánágendákat kívánják felruházni; ugyde önként, mindenrászorítás nélkül, tapasztalati meggyőződés alapján bizonyára

kiki örömebb fogadná el a korszerű, valódi evangyéliumi református keresztyén szertartási formákat és beszédeket, mint a már jobbadára túlhaladott stylusu, homályos és félreérthető tétélektől hemzsegő, hagyományos, elavult ágendákat. Az kétségtelen, hogy ilyen jellegű és értékű műtől hasonlíthatatlanul maradandóbb nyomokat és eredményeket várhatunk, mint bármely — még oly lelkes, önzellen és hézagpótló — magánvállalattól. Idő múltán pedig, alapos előkészítés nyomán, létrejöhetne az óhajta várt — és korszerű szükség által követelendett, kötelező érvényű — egységes magyar református liturgia is. Ez óhajunk; ez legyen törekvésünk és célunk is.

Rámutatunk ezekre a dolgokra főképen azért, mert azt véljük, hogy a majdnem küszöbön álló zsinat elé terjeszhető és terjesztendő kérdések közül a liturgia rendezésének ügye nem maradhat el már csak azért sem, mert a zsinat e tekintetben önönmagával szemközt obligóban van, a mint azt közleményünk első szakaszában jeleztük. De még ettől eltekintve is időszerű, hogy a benső lelki építés hatásosnak mutakozó módjairól gondolkozzunk, eszméljünk s míg szünetlenül buzgón imádkozunk, egyszersmind kitartóan dolgozzunk is az Úr országának erősbödése érdekében, Isten dicsőségére.

Dixi.

Dr. Erdős József.

pedál és manuál összekötését eszközlő gépek a pedál billentyű felett a baloldalon, a manuálok összekötését és más erőművi munkát végző gépek pedig inkább a jobb oldalon, — mintegy csoportosítva — legyenek elhelyezve. Két manualos orgonában a következő összekötő gépek kellenek: 1. pedál és első manuál. (P+I). 2. pedál és második manuál (P+II). 3. az első és második manuál (I+II). 4. az első manuálban a nyolcad (I+8) összekötését eszközlő gépek, továbbá 5. az erősítő (f) és gyengítő (P) végre a redőny-szerkezet < > gépe. Ilyen berendezéssel a legkisebb orgona hangerejét is meg lehet sokszorozni, szingazdagság dolgában pedig igen nagy változatosságot lehet produkálni.

A változatok huzonyai, különösen kúpszelepes és pneumatikus, két manualu orgonáknál a második manuál billentyűzete fölé helyezendők még akkor is, ha azok száma 30-34-et tenne, olyan formán, hogy a sort balfelől kezdje a pedál, folytassa az első manuál s végezzék a második manuál változatai.

A tervező gondját másodsorban a változatok összeállításának munkája képezze. A jól tervezett játékasztal háta mögé tetszésünk és a körülményekhez képest szedhetjük össze a változatokat. A változatok, illetőleg a sípfajok alkalmazásáról sokat lehetne írni; e helyen röviden csak annyit jegyzek meg, hogy az orgona hangjának összehatását a főmanuálban elhelyezett 16 lábós dugott változat hangja, melynek természetesen alkalmazkodni kell a többi változatok erejéhez, teszi hatalmassá, áthatóvá. Tehát erre szükség van.

A tervezés munkájához tartozik a szelládák megválasztása is. A csuszkás szelládához a mai divat, hová

el nem hoz a divat?! Az u. n. kúpszelepes szelládákkal cseréli fel. Ez is jó, amaz is jó. Azonban a ládák szerkezeténél fogva a sípok hangjában van valami eltérés. A csuszkaládánál a sűrített lég megoszlik ha egyszerre több változat van hangzásban, ezért a sípok hangja gyöngébb, szelid, szinte bársonyos; a kúpszelepes ládában a sűrített levegő osztatlanul, egyenesen megy a sípokba s innen van, hogy a friss ruganyos levegő tömör, érces, erős hang adására kényszeríti a sípokokat. Az előbbi szelláda billentyűjének billentése sima, az utóbbi pedig ruganyos mint a zongoráé. A kettő között a választás csupán izlés dolga. Pneumatikus, vagy csőrendszeres gépezetet mindenikhez lehet vezetni.

A regisztrálás az utóbbi ládánál jóval könnyebb mint az előbbinél.

A futató szerkezetnél ajánlhatom a kerékhajtásra berendezett futató gépet. Igaz, hogy erre csakis a nagyobb orgonáknál van szükség; régi idők találmánya ez, melyet újabban kezdenek feleleveníteni.

Sokat, igen sokat lehetne írni az orgonaépítésről és építetéről, hiszen az ide vonatkozó legkisebb tankönyvek is ivekre terjednek. Szükségtelennek tartom, hogy a fent említett főbb vonások mellett a kisebb részekre is kiterjeszkedjek; elvégre vagyunk e téren szakértők, kik szem előtt tartva egyházuok fejlődését, önzetlenül, mintegy erkölcsi kötelességből szívesen közreműködünk ha vélemény vagy tanácsadásra az építeteni szándékozó egyház részéről felszólítást, megkeresést kapunk.

Beke Antal.

TANÜGY.

Vallástanításunk reformja.

III.

És most nyomon kísérhetjük a középiskolai vallástanításnak a szakelőadói javaslatban osztályonként megadott részletes tervét. A mennyiben azonban igen hosszadalmas lenne mindkét tervet, t. i. a szakelőadói javaslatot és az általam véleményezett tervet is leírni, szoritkozom csupán az eltérésekre, melyeket én jónak látok. Ezek az eltérések a 3 alsó osztályban csupán az olvastatandó bibliai könyvekre mutatkoznak szükségessé; a 4-ik osztálytól felfele azonban már lényegesek és a többi vallási tárgyakra is kisebb-nagyobb arányban kiterjedők.

I. Osztály.

Biblia-olvasás: *Ábrahám története* azzal a törekvéssel olvastatva, hogy a gyermek kiérezze abból és mintegy vérebe menjen át az Istenben való erős hit, feltétlen bizodalom, akaratán megnyugvás, parancsolatának feltétlen és okoskodás nélkül engedelmeskedés, rámutatván a római levélben Pál apostolnak éppen Ábrahám példájával erősített azon tanítására, mely szerint ember Isten előtt a maga igazságára a hitnél egyebet úgy sem mutathat fel; ez azonban mint legkevesebb multhatatlanul megkivántatik tőle. *Jákób* mint szemléltetője annak, hogy egyetlen vétekekkel mennyi szenvedést hozhatunk magunkra; és mennyi idő kell ahoz, míg egy bűnünket jóvá tehetjük, annak szennyjétől megtisztulva, megnyugovást találhatunk. Ugyancsak *Jákób* és *József*, főleg itt már ez utóbbi, mint gyönyörű, mélyen megindító, de egyszersmind biztató tanúbizonysága Isten jóságos gondviselésének, mely a benne bizót soha el nem hagyja; *Mózes* az Egyiptomból kijövetel történetével, amannál rámutatva arra, hogy Isten kezében csak eszköz vagyunk nemzetünk boldogítására; tehát, a hova a Gondviselés állit, ott a közjóra szolgálni utolsó lehelletig kötelesek vagyunk; emmél mindenütt kiemelve, mily gyarló az ember Isten segedelme nélkül és viszont ez mindig ott van jelen, a hol arra az embernek legnagyobb szüksége van, befejezve a történetet Mózes magasztos bucsúvétele, éneke, testamentom-tétele, halála és eltemetetésével. (5. Móz. 31 - 34. r.) *Uj-testamentomból* Jézus élete olvastatik mennybemenetelig az ünnepek nyomán.

II. Osztály.

Ó-testamentomból olvastatnak *Dávid* története földi szerencsénk bizonytalan voltának felemlítésével; Absolon a hálátlan gyermekek szomorú példányképe; *Sémei* kinek történetét nem emlékszem, hogy valamely tankönyv felvenné, az alacsony, undorító jellemeknek e visszataszító képe, ki fordul a szerencse változásához mértén, megugatja dühös ebként a nyomorulttá lett embert és megnyalja kezét ugyanannak, ha ismét hatalmassá lesz; mai társadalmunkban semmit sem látok sürgösebbnek a gyermeknevelés folyamán megútáltatni, mint a *Sémei*-féle embereket; *Salamon*, a ki királyi dicsőségében Isten dicsőségét keresi; *bölcsésége*, *templomszentelő* gyönyörű imája; *Jób* története, az isteni világkormányzás igazságos volta. *Uj-testamentomból* Jézus cselekedetei és példázatai.

III. Osztály.

Ó-testamentomból: *Ézsaiás* próféta, a prófétai ihlet éreztetésével, a messianicus próféciák kiemelésével.

Uj-testamentomból: *A Cselekedetek könyve*, különösen István e kegyes lelkű első mártyr és Pál e csudálatos ember. Ezekon kívül a 3 osztályra beosztva az egész biblia megismertetése.

IV. Osztály.

Konfirmáció éve: Ehez képest *Hit* és *Erkölcstan*, e célra készített kézikönyvből. A hittan kezdve Isten üdvégzésén, a mint az e világba belép, az egész üdvtörténet rövid, tömör, de tiszta világos előadása; t. i. az ártatlanságban és boldogságra teremtett, de büne miatt kárhozatra vetett ember vigasztalására kimondott isteni ígéret, Isten ígéje, mely Ábrahámnak és Jákóbnak megújított, melynek hordozására Isten egy népet, a zsidó népet kiválasztja, ezt küzdelseiben, csüggedésében ez ígérettel szüntelenül erősíteti, serkenteti, nemzeti pusztulásában is ezzel nemzetül fenntartja. Idők teljessége a testté lett *Igében*; *Jézus* lényege, üdv-szerző munkája, szent öröksége; a szentlélek elküldetése, ennek rendeltetése; Krisztus örökségének tartalmazója: az egyház, sákramentumok, mint kegyelmi eszközök; szentháromság egy Isten egyedül imálandó; csak 2 sákramentum; bűnbocsánat hit által egyedül az Ur Jézus Krisztus érdeméért, Isten kegyelméből; apostoli hitforma; a reformáció egyházainak eredete; az egyház, mely szervezetében és kultuszában az egyetlen elfogadható alapon: az Ur Jézus Krisztuson és az ő bibliai keresztyénységén áll. Pünköszt ünnepén konfirmáció.

V. Osztály.

Biblia-olvasás: Az evangéliomok magyarázata, évenként egy-egy. Ugyanez osztálytól kezdve *egyháztörténet*. Ebben az osztályban előleges ismeretek a vallások köréből, népszerű könnyed modorban: pogány vallások: egyiptomiak, babyloniak, persák, görögök, rómaiak, pogány magyarok vallása, zsidó vallás. Ezek után az apostoli és őskeresztyénység, rámutatva Jézus vallásának igazságára a keresztyének hősies szenvedésében, magasztos halálában.

VI. Osztály.

Biblia-olvasás: a Galatákhöz írt levél magyarázata, a keresztyén ember igaz szabadságának bibliai okmánya. *Egyháztörténet:* a megromlott keresztyénység, súlyt helyezve annak feltüntetésére, hogy a lelki ország nagy királyának, Jézusnak szavai és példaadása szerint a vallásnak és így az egyháznak rendeltetése nem uralkodni, hanem szolgálni, hatalma nem a testen, hanem a lelkeken van, ott a bizonyosság az ember szabadságára, melyet neki a Megváltó szerzett, az apostoli okmányban, a Galatákhöz írott levélben. Az izlam rövid ismertetése.

VII. Osztály.

Biblia-olvasás: A római levél magyarázata, mint a református egyház, hit által való megigazulás tanának apostoli bizonyító okmánya. *Egyháztörténet:* a reformáció, annak szülőföldje megismertetése után mindjárt a magyarországi, annak ott és itt gyors elterjedésével igazolva azt, hogy a népeknek határozottan életszükség a tiszta evangéliomi vallás, mert ime midőn annak forrását előlök elzárják, mint a szomszéd föld az eső után, úgy epednek az örökélet vize után. A reformáció adja vissza a népeknek a Jézus Krisztusban megnyert keresztyéni szabadságot, ebben a haladás, művelődés feltételét. Ez természetesen vezet annak szem elé állítására, mely népek voltak megérve a szabadságra, melyekben volt meg a művelődéshez szükséges képes-

ség; a magyar nemzet itt első helyen áll; a reformáció természetében meglevő alkotmányos szabadság a legszébb összhangban áll a magyar nemzet alkotmányos érzületével; a mint sikerül erőszakosan elvenni a protestáns egyházak vérrrel szerzett szabadságát, azzal megdől a nemzet politikai szabadsága is, de az elnyomatás hosszú időszakában is a protestantizmusban él a biztosíték a nemzeti újjászületésre stb.

VIII. Osztály.

Biblia-olvasás: Korinthusbeliekhez írt első levél. **Olvasmányok:** a magyar protestáns egyházak államjogi helyzetét biztosító összes okmányok: bécsi, linzi békekötés, leopoldinum diploma, 1790/1: 26. t.-c. 1848: 20. t.-c. 1868: 53. t.-c. 1898: 14. t.-c. rámutatva a ma is fennálló jogegyenlőtlenség visszas, méltatlan állapotára. Mig az ifju lélek fogékony, addig próbáljunk abban egyháza iránt tette kész szeretetet ébreszteni. **Statisztikai ismeretek:** az egyház belső életének feltüntetése, és pedig összehasonlító statisztika, melyből gyermekeink lássák meg egyházunk elernyed, erőteljes hitéletét más országbeli protestáns egyházak erőteljes keresztyén életéhez képest és a fájdalom és szegényérzet a szeretettel egyesülten keltenek erős elhatározást kebleikben és neveljenek egyházunk számára hitbuzgó, öntudatos művelt középosztályt, mely ma túlnyomó többségében teljesen idegen az ő egyházától. A 7-ik osztályban tanított magyar protestáns egyháztörténet a maga dicsőségével, gyászával hivatva lenne az ifjubar lángoló egyházszeretetet, a 8-ik osztálybeli szemlélődő tanulmányok gondolatokat, komoly, tette kész elhatározásokat ébreszteni. **A magyar református egyház alkotmányos szervezete.**

A biblia-olvasatásra okvetlen szükség lesz „iskolai bibliát” készíttetni. A vallástanítás, illetőleg vallásos nevelés sikeres végzésére heti 2—2 óra és egy teljes középiskolában egy vallástanár nem elég.

* * *

Vallásos, egyházas nevelésünk a felső iskolákban! *Theologiai intézeteinkben* a mint a jelek mutatják, mindenütt élet indul; a keresztyéni élettevékenységre ébredés biztató jelei mutatkoznak. A mit **Debrecenről legutóbb olvastunk; hogy a theologus ifjak lángoló lelkesedésű tanáraik kalauzolása mellett meg kezdik a szegény, magokra hagyott hivek között a lelki gondozás roppant felelősséggel járó munkájának gyakorlati tanulmányozását, ez végtelenül megnyugtató hírads egyházunk érdekében. Már rég kellett volna!** Valamint a bibliának a theologus ifjak nevelésénél az a központi szerep biztosítása, a melyről a dogmatika tanára szintén nem rég egy szerkesztői üzenetben hirt ad. Bizonynyal többi theologiai tanáraink is úgy Debrecenben, mint más intézeteinkben hasonlóképpen cselekednek. Csak az a baj, hogy az a csekély érintkezés, mely theol. tanáraink és a növendékek közt megvan, mely régebben legalább kizárólag a tanterembe szorított, nem nyújt elég biztosítékot leendő papjainknak sem társadalmi, sem vallásos kellő művelődésére. Az a mi bentlakásunk, kaszárnya rendszerünk, a családi élet minden részének teljes hiányával, kellő ellenőrzés nélkül semmi jót nem ad.

Lehetetlen aztán vallásos, egyházas nevelésünk rendezésében, reformálásában figyelmen kívül hagyunk **tanítóképzőinket.** Hogy tanítóink az egyházban milyen értékű szolgálatot vannak hivatva teljesíteni, — ezt fej-

tegetni felesleges. En nem habozom kijelenteni, hogy a tanítók közreműködése nélkül a lelkészek a népnevelés mezején csak kétségbeesett erőfeszítéssel ha tudnak valamit eredményt elérni. Ezért fájdalomunk lehet, hogy 2 egyházkerületünk — bizonynyal a szegénység miatt — tanítóképzőjét feladta, de csudálkozunk is, hogy a tisztáninni, ha már egyik intézetét nélkülöznie kellett, a jogakadémia fenntartása mellett döntött. Mert igaz ugyan, hogy egyházunknak minden tagja munkájára szüksége van; szüksége azokra a művelt hivatalnokokra, kik a jogakadémiákban nyerik meg képesítésüket: de az is tény, hogy egyházunk ereje mégis csak a népben van. Melevő tanítóképzőink nevelésébe tehát egy percig se késsünk bevinni a vallásos, egyházas irányzatot. Leendő tanítóinknak tiszta, világos tudatával kell birniok azon kötelességnek, mely őket egyházukhoz fűzi. Ezt ma nem mindenik intézetünk biztosítja növendékeinél.

Jogakadémiánk ifjuságát már inkább csak önkényes tevékenységre serkentés által lehet a középiskolában adott vallásos, egyházas szellemben megtartani, erősíteni.

Nagy István.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni egyházmegye közgyűlése.

(Vége.)

Idevonatkozólag az előadó indítványozta, hogy a 20/1884. sz. egyházmegyei határozatban foglaltak határon kívül helyezése mellett hívassék fel az esperes, hogy a szabályszerű egyházlátogatást már ezen évben tartsa meg, s az egyházlátogató küldöttséget saját belátása szerint alakítsa meg annyi tagból, a mennyi a reávaró feladatot elvégezheti; a küldöttség ellátásának s tovább szállításának költsége a debreceni egyházat, egyéb felmerülő költségek az egyházm. közigazgatási pénztárt terhelik.

Ez ügy tárgyalása foglalta el a közgyűlés idejének jó részét, figyelemre méltó vitatkozásoknak voltunk tanúi, melyeknek folyamán felvilágosítást nyertünk arról, hogy „az egyházi törvény 163. §-ának tulajdonképpeni lényege nem az, hogy az egyházlátogatás elvégeztessék, hanem az, hogy ezen látogatást csak is két egyén végezze s ha a látogatás két egyén által el nem végezhető, inkább az egyházlátogatásnak kell elmaradnia, mert különben a törvényvel összeütközésbe jövünk” s az ezzel ellentétes felfogás nem egyéb hiábavaló együgyűségnél, mely egyszerű figyelembe vételre sem érdemes; majd vittattatott a 20/1884. sz. egyházmegyei határozatban foglaltakhoz ragaszkodás szükséges volta, mely határozatra vonatkozólag 1886-ban ugy nyilatkozott a debreceni egyháztanács, hogy a belhivatalnokok megerősítésén, a díjlevelek s statisztikai adatok felterjesztésén és a közigazgatási költségek telekszám szerinti fizetésén kívül, egyebekben a maga önkormányzati jogköréhez ezentúl is ragaszkodik“ (87/1886. sz. egyházm. végzés); végül az ellenzék állásfoglalása Nagy Lajos konyári lelkész következő indítványában nyert kifejezést: „Mondja ki a nagy. egyházmegye, hogy miután az a viszony, a mely jelenleg a debreceni ev. ref. egyházmegye és debreceni egyház között van, már 16 év óta és pedig az egyházmegye beleegyezésével fenn áll, miután az a beleegyezés nem zárja ki, sőt szükség esetén egyenesen fenntartja az egyházmegyé-

nek, illetve az egyházmegyei elnökségnek a törvényben biztosított jogát az egyházzal szemben; miután semmi konkrét eset, a mely ennek a viszonynak megváltoztatását indokolná, fel nem merült: egyházmegyei közgyűlésünk tisztelettel felkéri a főtiszt. és mélt. egyházkerületi közgyűlést, hogy hozott határozatának a végrehajtását a közelebb tartandó zsinatig — a mely hivatva lesz a nagy egyházak viszonyai között a debreceni-t is rendezni — felfüggeszteni, illetve elhalasztani méltóztassék.*

Szavazásra kerülén a dolog, a közgyűlés többsége az előadói véleményt emelte határozattá s így, a debreceni egyházban az egyházlátogatás már ezen év folyamán eszközöztetni fog.

A debreceni egyház közalapra vonatkozó megváltási ajánlata felterjesztetik az egyházkerületre.

Tanító-gyámintézeti pénztárnokká megválasztott az ezen tisztet már régebb idő óta nagy ügybuzgalommal vezető Ritókh István kabai tanító.

Ugy a bakonszegi mint a b.-tordai „Nadányi alap” kezeléséről szóló jelentés egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetik.

A hencidai ingyen iskoláztatási alapra vonatkozó alapító-levél megerősítettett.

Kabán új adókulcs létesített oly módon, hogy az adózás fedezze az iskolai szükségleteket is, az ingyen iskoláztatás kimondatott, a tanítói fizetések rendeztetek; mindez örömmel s elismeréssel tudomásul vétetvén az új adókulcs 5 évre megerősítettett.

A f. a. józsa-államsegély igénybe vétele mellett szervezendő két új tanítói állomás ügye pártoló elintézésben részesült.

Hegyi Mihályné urnő az alsó józsai templom építésére 200 koronát adományozott, mit az egyházmegyei közgyűlés köszönettel vett tudomásul.

Ő cs. kir. Felségének az alsó józsa-i templomépítésre küldött 200 korona kegyes adománya hódolatteljes tisztelettel s mély köszönettel fogadtatott.

Szerepen Gr. Kornis Károly úr az általa létesített alap növelésére ez évben is 50 koronát adományozott; ugyanott Gali Lajosné orgona építésre 40 koronát adott. Az egyházmegyei közgyűlés örömeinek s köszönetének kifejezése mellett tudomásul veszi.

A n.-szabeni ev. ref. egyházmegye indítványa a reformáció évforduló napjának megünneplése tárgyában — az urvacsora osztásra vonatkozó rész kivételével* — pártolólággal terjesztetik, a zsinatra felterjesztés céljából, az egyházkerületre.

A terjedelmes tárgysorozat a késő déli órákban az utolsó pontig elintézését nyert.

Délután bírósági ülések tartattak.

Sz. L.

A beregi egyházmegye közgyűlése.

A beregi ev. reform. egyházmegye f. év április hó 10-én tartotta meg tavaszi közgyűlését Beregszászban úgy a lelkészi kar, mint az egyházak küldötteinek nagy érdeklődése mellett nagytt. Sütő Kálmán esperes és Ngs. Uray Imre e. megyei gondnok elnöksége alatt.

Az esperesi körlevélbe bár úgy volt jelezve, hogy a közgyűlés 10-én kezdődik s a következő napokon is esetleg folytattatik, azonban az esetleg elmaradt, — a jegyzői karnak az ügydarabok buzgó tanulmányozásai és szakavatott előterjesztései miatt. A sokféle tárgyal-

* Helyes! Még a bőjti időszaki urvacsora-osztást is el kellene törölni. Szerk.

mazt az egyh. megyei közgyűlés letárgyalván délutánra csakis a tanügyi bizottságnak akadt kevés teendője.

Az egyh. megyei közgyűlést a nt. esperes úr imája kezdte meg. Ez az alkalmi ima nem szorult az én gyenge tollam dicséretére, de mindenestre, bár a nt. esperes úr ajkáról szinte megszokott már a magasztos ihlettségű s emelkedett szép stílusban, gyönyörű eloquentiával elmondott verses ima, ez a mostani költészetnek oly magas fokán állott s oly hatással volt mindnyájunkra, hogy mindnyájan szinte elragadtunk és éreztük miképp emelkedünk érzelemben s áhitatban a Mennyei Atyának fényes trónusához. Mondani is felesleges, hogy az esperes úrnak valamint eddig egyh. megyei gyűléskor mondott imái, úgy ez is az egyh. megyei jegyzőkönyvbe megörökítés végett teljes szövegeiben kinyomatni rendeltetett.

Ezután tiszt. Simon Andor úrnak a megválasztott új tanácsbírónak esküvételére következett, a ki egyszerű szavakban mondott köszönetet az egyháznak ötlet kiténtető bizalomért és eddig viselt főjegyzői hivataláról a lemondását is beadta.

Egyházmegyei közgyűlés áthatva a szomszéd f.-szabolcsi egyházmegyének azon mély ragaszkodásról és igazi szívből eredő szeretetet kisugárzó ténykedéséről, melylyel viseltetett az általunk is legnagyobb mértékben tisztelt s nagyrabecsült esperes nt. Görömbei Péter 25 éves lelkészkedésének évfordulóján, mintegy hozzájárulni óhajtván a f.-szabolcsi egyhm. ünnepélyéhez s amaz országosan nagy munkásságáról ösmert férfiú iránt érzett nemes szeretetet kifejezésre is juttatni óhajtván, egyházmegyénk nt. Görömbei Péter urat 25 éves papságának évfordulóján táviratban üdvözölte. (e helyen magam is rokoni érzelemtől áthatottan őszinte meleg szívvel üdvözölöm. Referens.) Ugyancsak nekünk is lévén egy jubilánsunk az egyházmegye tiszt. Kallós Tivadar beregszászi lelkész urat, egyhm. tanácsbíró 25 éves papságának évfordulóján szeretettel üdvözölte. Éljen ő is soká s tanácsbírói tisztségét, melyet oly nemes ambícióval tölt be, viselje még igen soká.

Ezekután az esperesi időszaki jelentés s relációk következtek. Az egyházmegyében működő kitünő tanítóknak és egyházgondnokoknak munkásságokért jegyzőkönyvileg is kimondatott az elismerés s neveik jegyzőkönyvbe vezetetteti rendeltetett.

Gulácsan, Macsolán, S.-Orosziban a lelkészválasztások megerősítve lettek; a nagy-muzsalyi egyházban a pénzügyek rendezéséről jelentés tétetett a mely öröndetes tudomásul is vétetett. Gulácsan egy tanítói állomás helyett két tanítói állomás szerveztetett, a tanítói lak és iskola építési terve beterjesztetett. Nagyon is szükséges volt; úgy látszik az új lelkész ambícióval fogott munkájához, vajha az ifju Timotheus virágzásra hozná e különben népes és hajdan fényes egyházat, hogy lehetne ismét dicsekedésünk tárgya s az egyházmegye zöld asztalán ezen egyházból beadott ügyiratok ily öröndetes eseményeket tartalmaznának.

Tanügyi bizottsági jelentések is voltak az iskolák állapotairól; örömmel jelezhetem, hogy hiányok alig pár helyen észlelhetők és itt is nem a tanítás eredménytelenségében, hanem a taneszközökben; a mely hiányok pótlására az egyházak szigoruan el lettek kötelezve. Nagy megütközést keltett a n.-lónyai egyháznak azon intézkedése, miszerint úgy akart segíteni az iskolája túltömöttségén, hogy a tanköteleseknek csaknem felét zárta iskolájából, illetőleg 80 tankötelesnél többet fel nem vesznek. Egyházmegyei közgyűlésünk velök szemben kimondta, hogy ilyen módon ne akarjon se-

gíteni önmagán, hanem vagy fejlessze iskoláját, állítson fel másik tanítói állomást az állam-egély igénybe vételével is, vagy pedig hozza be a tanköteleseknek váltó iskoláztatását, mely már több helyen sikerrel bevált, de a tankötelesek kizárását az iskolából, mely igazság talán is, törvénytelen is, többször meg ne merészelje cselekedni. (Annyival inkább mert ez a hívők vallásos érzelmére is kártékonyan hathat. Referens.)

A zápszozi egyház lelkész-választhatásért adta be kérvényét; az egyházmegye a lelkészválasztásra engedélyt adott ugyan, de elvárja a zápszozi egyház presbyteriumától, hogy pénzügyeit valahára már rendezze s az egyházi ügyeknél nagyobb ügybuzgalmat fejtsen ki.

Bereg, Som, Tarpa, Gát egyházakban az iskolák államosítását beszüntették. Az egyházmegyei küldöttség ezen egyházakba való kimenésének tehát meglett a kívánt eredménye, sőt nem csak hogy elejtetett ezen egyházakban az állami iskolák felállításának eszméje, de minden egyházban, mint örömmel értesültünk ki lett mondva közgyűlésileg, hogy a felekezeti iskolát tovább fejleszteni is fogják. Azt hiszem, az ilyen kijelentésekre elismerésünkkel adózhatunk. Vajha ez az államosítási mánia, ott hol feltétlen nem szükséges, végkép kiveszne a kálvinista egyháztagok szívéből, vajha be tudnák elvégre is látni az egyházvezetők, hogy egyik legnagyobb erősségünk nekünk saját vérünkön táplált iskoláink.

Zápszozi iskolájának államosításába egyházmegyeink bele nyugodott ugyan, de a megkötni szándékolt szerződésen némi fontos módosítást tett. Ezen ténykedése egyházmegyeinknek teljesen helyes alapon nyugodott, mert itt, ezen egyházbau a sokféle pénzügyi za varok kitisztítására talán ez a leghelyesebb módszer. Vajha ugyanez történnék V.-Naményunál is, mert azt hiszem én is, ki ellenzője vagyok ugyan minden államosítási törekvésnek, hogy csak így szabadulhatunk meg itt is az iskolának tarthatatlan helyzetétől.

Ezekután egyházmegyénk elnöksége az egyházkerületi képviselők megválasztását tüzte ki. Egyhangulag megválasztottak: Tiszt. Kallós Tivadár egyházi, Tek. Varga Sándor világi tanácsbírók rendes; Tiszt. Janka Gyula egyh., Tek. Kórodi Sándor tanácsbírók pedig póttagokul.

Egy igen fontos és kihatásában nagy horderejű indítvány is tétetett közgyűlésünkön; tapasztalati dolog ugyanis, hogy állami gymn.-ban a vallás és énektanítás egy bizonyos heti óraszámra van összeszorítva, így együtt sem a vallástani sem az énektanítás kellőleg keresztül vezetve nem lehet, egyik a másik rovására megy; — indítványoztatott tehát, hogy kerestessék meg a nagymélt. vall. és közokt. ügyi miniszter, miszerint a most megszabott heti vallástani órákon kívül, külön ének órák is engedélyeztessenek. — Felesleges ehez kommentár, igen jól ösmerjük helyzetünket az állami gymn.-ban, jól tudjuk hogy ifjaink mily csekély vallás és énekösmerettel jönnek ki az iskolából. Egyházmegyénk gyűlése örömmel fogadta tehát ezen indítványt s elfogadás és felterjesztés végett azt az egyházkerületi közgyűléshez megküldeni elhatározta.

Tárgyalt az egyházmegye még több apróbb ügyeket is, mint adás-vevési, csere-szerződések, kölcsönügyletek, tanítói és lelkési díjlevelek módosítása stb., sőt volt bírósági ülés is, de hát ezek mind oly helyi érdekűek és mi több, igénytelen dolgok, melyeket feljegyezni feleslegesnek tartottam.

Délután tanügyi bizottsági gyűlés volt, hol az ötös

bizottság tanterv-revisiós javaslata tárgyalatott, melyet egyhangulag el is fogadott és magáévá is tett a tanügyi bizottságnak minden tagja.

Nem hagyhatom még említés nélkül, hogy valamint minden tavaszi közgyűléskor, úgy most is a mi szeretve tisztelt egyh. megyei gondnokunk, ngys. Uray Imre úr vendégei voltunk, az egyházmegyének minden tagját különbség nélkül meghívván a „Vasuti vendéglőbe.“ Ha tárgyalunk bőven a zöld asztalnál, nem igen fukarkodtunk tárgyalni a fehér asztalnál is. — Voltak szebbnél szebb toasztok, — sajnos nem örökítettem meg egyet sem, elég az, hogy a fehér asztalnál bizony igen sokan voltak, kik még 5 óraker is magasztalták a kiváló házigazda bőkezűségét, szeretetreméltóságát.

Ezekben van szerencsém nt. szerkesztő úr becses lapját tudatni,

maradtam 1901. ápril 12-én.

Ifj. Lánczy József.

A felső-szabolcsi egyházmegye közgyűlése.

A f.-szabolcsi egyházmegye f. hó 16—17-én tartotta meg tavaszi közgyűlését Nyiregyházán. A gyűlést megelőző napon délután 3 órától a nálunk szokásos előértekezlet volt, a melyen a fontosabb ügyek beszéltek meg s így lehetővé vált, hogy a közel 100 pontból álló tárgysorozatból alig egy két tárgy maradt a második napra.

A gyűlés a templomban Görömbei Péter esperes remek imájával kezdődött, melylyel hálákat adott a multért az időket intéző Istennek s kérte a jövőre is az ő áldását és segedelmét. A megható s magas szárnyalásu ima jegyzőkönyvünkben megörökítetteti határozatott.

A gyűlés ezután a vármegyeház nagytermében folyt le, lélekemelő és ünnepies jelenetekben bővölködve.

Egy ilyen lélekemelő részlet volt a nagyszabásu és igen szép történeti háttérrel gazdagított esperesi megnyitó. Ebben visszapillantást tesz a történettudós szakavatottságával a lefolyt századra, a mely a francia forradalom által teremtett istentagadó vallás ellenes áramlattal vette kezdetét, a melyre ha vissza gondolunk, önkénytelenül ajkunkra vesszük a böles mondását: „Ne mondjátok, hogy a régi idők jobbak valának.“ Majd egyházmegyénk mult századi történetét vázolja igen érdekesen. E szerint egyházmegyénkben a francia forradalom lejárása után, mindjárt a század első éveiben rendkívül eleven és mozgalmas élet keletkezett. Erre az időre esik ma 160.000 koronán felüli összeggel rendelkező gyámintézetünk megalapítása, a mely intézményre és az ennek érdekében kifejtett buzgólkodásra azonban hideg zuhanyként hatott az 1811-iki pénz devaluatio. 1825-ben egyházmegyénk megcsönkített. Több egyház elvéteztet tőle s új egyházmegyévé alakított s ezen megcsönkített alakban áll fen ma is 90 egyházzal; a mult század folyamán 3 egyház megszűnt, a melynek pótlása legyen a jövő szent feladata s kötelessége. A 30-as években keletkezett szabad szellemü mozgalmak kedveztek a protestantizmus ügyének s viszont a protestantizmus is közremunkált ezen liberális áramlat győzelmében, melynek folyománya volt az 1844 évi III. t.-c. s legalább egyelőre betetőzése az 1848. évi XX. t.-c.

Igaz, hogy ezen kedvező szellemre bekövetkezett a visszahatás is; iskolák zárattak be s a pátenssel meg akarták bénítani fellendült tanügyünk összes auto-

nomikus életereit. De csakhamar jön az ébredés, a kiegyezés s a szabad szellemű törvények egész sorozata, az egyház-alkotmány rendezése a zsinatokon, közalap, missio, tökesegély, egyházpolitikai törvények tanítói fizetés rendezés, lelkészi congrua, mely szabad szellemű törvényeknek igazi horderejét s eredményét a jövő mutatja meg. Ha csak arra gondol is, folytatja a nagyérdemű megnyitót, hogy hol állunk ma csak a papmarasztás idejétől, úgy lehetetlen arra az eredményre nem jutnia, hogy óriási az a haladás, a melyet egyházunk s nemzetünk a jogegyenlőség s a belső építés és izmosodás terén elért. Tudja ő hogy vannak felhők egyházi életünk egén, de van hite, hogy ezekből nem fog emészthő égi tűz megdördülni s megsemmisíteni anyaszentegyházunkat.

Szinte felmagasztosulva hívja fel beszéde végén a gyűlésen jelenlevő lelkészeket, tanítókat és igaz buzgósággal működő világi hivatalnokokat, hogy azt az ősi hitet s azon magasztos eszméket, melyekért őseink nemcsak vagyonukat, de életüket is készek voltak áldozni, tekintsék olyan szent örökségnek, melyet megőrizni s fejleszteni legyen életöknek legszentebb vágya s törekvése. Ezen nagy tetszéssel fogadott tartalomdús megnyitó után ismét ünnepi szám következett a programban; meglepetés a mi szeretett esperesünk Görömbei Péter iránt abból az alkalomból, hogy neki a kállói derék egyház ottani 25 éves lelkészkedése alkalmából f. évi ápr. 10-én nagy szabásu ünnepélyt rendezett. Ebből az alkalomból üdvözölte őt Dr. Mezössy Béla országgyűlési képviselő s egyh. megyei jegyző az ő ismeretes ekesszólásával az egyházmegye megbizásából. Mondanom sem szükséges, hogy ez a beszéd úgy Görömbei Péterhez, mint Dr. Mezössy Bélához teljesen méltó volt s ezt is jegyzőkönyvbe vétetni határozta a megnyitó beszéddel együtt a gyűlés. Görömbei esperes úr viszonzválasza után a lelkész egyesület nevében Vas Mihály elnök adta át a lelkész-testvérek üdvözlő iratát.

Ezen igazán üdítő ünnepies részletek után kezdődött a tulajdonképpeni gyűlés, Genesi Albert gondnok úr meg nem jelenhetése folytán, Ujfalussy Béla e. k. főjegyző s legidősebb tanácsbíró társelnöksége mellett. Mindenekelőtt őszinte sajnálattal kellett elfogadni Takács Gyula rohodi lelkész, buzgó jegyzőnknek megromált egészségi állapotára való tekintettel történt lemondását. Egyházmegyénk, melynek körében ő zajtalanul, de igazi hivatással munkálkodott, áldást kért Istentől az ő minél előbbi felgyógyulására.

Ezután mintegy 20 tanító s tanítónő eskütéte következett, kiket esperes úr üdvözölt ez alkalomból. Az esperesi időszaki jelentés kapcsán felíratilag kívánja üdvözölni egyházmegyénk Kis Áron püspök és Gróf Dégenfeld József főgondnok urakat azon alkalomból, hogy a Görömbei ünnepélyen megjelenésöikkel az ünnepelt mellett, egyházmegyénket is szerencsétlítették és ki-tüntették. A buzgó tevékenységű főgondnok urat még azért is, mivel mint congrua-bizottsági elnöknek, a congrua ügy eddigi lebonyolítása körül, eléggé alig méltányolható érdemei vannak.

A nagy-szebeni ág. hitv. ev. egyh.-megye átirata a reformáció emléknepjének megünneplése tárgyában, miután egyházmegyénkben a zsinat óta ez úgy is teljesen bevett szokás, egyszerűen tudomásul vétetett. A jövő év folyamán zsinattartás ügyében beadott indítvány elfogadott s e szerint felkéri egyh. megyénk a főtiszt. kerületet a zsinattartás ügyében a conventen a lépéseket megtenni.

A kerület által leküldött országos lelkészi nyugdíj-

intézeti tervezet elvben örömmel fogadtatott; a szükségletre szánt hozzájárulást azonban egyszerűen megbírhatalatlan tehernek találja egyh. megyénk főleg a lelkészekre, de még a 2%-ot az egyházakra is s azt semmi szín alatt sem tartja ilyen tervezet mellett kivihetőnek. Ilyen értelemben ír fel a kerületre.

A congruát nyert lelkészi állomásokról szóló kimutatás jegyzőkönyvben kinyomatni határozottatott. F. szerint 70 lelkész kapta meg már idáig, tehát a jogosultak egy kivételével mind, congruáját és pedig 25,943 kor. 85 fillér összeggel. Ezen számban van 6 olyan lelkész, a ki már 1600 koronáig megkapta a fizetés kiegészítést. Az egyházak terheinek könnyítésére is hozott határozatot gyűlésünk, vajha ne csak irott malaszt maradna ez.

A lelkész egyesület indítványára a parochiális könyvtárak felállítása elhatározottatott, ezek Nagymáté Albert t. bíró s főjegyző által összeállított alapszabályai minden vita nélkül elfogadtattak s a megrendelendő könyvek kiszemelésére egy öt tagu bizottság küldetett ki.

A nyíregyházi egyh. megyei leányinternátus felépítése az építkezésre szükséges költség $\frac{1}{3}$ -ának hiánya miatt a f. évről valószínűleg elmarad. Vajha megnyílnának az adakozásra kész szívek és segítenék ezen áldásosnak ígérkező intézetet létesülni.

Több egyházmegye példájára az idén egyházmegyénk is ezen gyűlésen állapította meg az államsegély kiosztását. (Nem látna még egyházmegyénk szükségesnek az új congrua kiegészítésre is tekintettel, ezen 30—80 korona segélyezések végleges beszüntetését?) Az e. megyebeli egyházak új osztályozása a congrua folytán szükségessé válván, annak keresztül vitelével a számvevő bizottság bizott meg. Az iskolai vezérkönyvek beszerzése 1902. szept. 1-ig minden egyháznak, mely iskolát tart fen, szigoruan kötelességévé tétetett.

Még Dr. Heiszler Józsefnek, a dombrádi egyház 83 éves lelkészének nyugalomba vonulása olyan fontos ügye gyűlésünknek, a mely szélesebb körben is érdeklődést kelthet. Az országos hírv. tudós nyugalomra vágyakozását tőle telhetőleg igyekezett elősegíteni e. megyénk.

Az ezeken felül levő mintegy 70—80 ügy kebelbéli egyházaik apró-cseprő bajai, a melyeknek feltárása senkit sem érdekel.

Örvendetes, hogy fegyelmi ügy nem volt egy sem, közíg. bíróság is csak 4 szelidebb fajta.

Az első napon közebed volt, a melyen fáradhatatlan buzgalmu esperesünk s derék világi embereink szebbnél szebb köszöntőkben részesültek.

Korocz József.

Quidquid agas, prudenter age et respice finem.

(Vége.)

Mit és hogyan építsünk, erre a kérdésre a kezdeményező indítványt tölem s általán azoktól, kik a központtól távolabb esünk, nem lehet olyan joggal várni, mint azoktól, kik — mint eddig is főintézők — ott a helyszínen hivatva vannak a fontos kérdésben javaslatl lépni fel egyházkerületünk közgyűlése előtt.

Biztos tudomásom szerint a kérdéssel többrendbéli bizottság foglalkozott már eddig is és a mint értesültem, a módozat a következő irányok felé hajlik.

Az anyakönyvtár szükségére egybe lenne vágandó a meglévő helyiséggel a keleti lépcsőház 2-ik emeleti részének s a közben eső falaknak lebontása mellett a

mostani énekkari terem a körülötte fekvő egyéb helyiségekkel együtt. Továbbá a nagypületben a főbejárattól felvezető lépcső teljes átalakítás alá esnék, s az első emeleten ezzel néhány (talán 4) új tanterem lenne nyerhető. A lépcsők lebontása, új feljárók alakítása, falak áttörése s egyéb vele járó munkálatok költsége hirtelen szerint mintegy 80 ezer koronára rugna. Bár a terv részleteit közelebbről még nem ismerhetem, a módozat előadott vázlatát is elég adatnak találok arra nézve, hogy határozottan kimondjam, melynélfogva az átalakítási tervet ebben az alakjában helytelennek, ok nélküli költségesnek és így elvetendőnek tartom. Még az természetesnek tűnik fel, hogy az anyakönyvtár a jelzett irányban terjeszkedjék, de még erre nézve is az a véleményem, hogy a lépcsőház 2-ik emeleti részének átalakításán kívül a választófalak továbbra is fenahagyandók, mert kellő számú újabb ajtók nyitása mellett bizonyos tűzbiztonsági tekintetek is ezt követelik, nem is számítva a va-tag falak lebontásával járó költséget s az esetleg bekövetkező veszélyeket. De már az első emeletre tervezett átalakítás teljesen céltévesztett fáradozás lenne. Lehetetlenségnek tartom ugyanis, hogy a régi főépület külső négy oldal-fala által körülzárt területen, a mely tehát csak a külső falak kijebb tolhatása esetén tartalmazhatna az eddiginél nagyobb térfogatot, a lépcsőházak okszerű átalakítása mellett négy sőt tán több olyan új tanterem nyitására nyújtatnék alkalom, melynek mindenike megérné azt a 10 10 ezer forintot, a mennyibe körülbelül kerülné. De ha kevesebb költséggel járna is, és ha több pl. 5—6 tanterem számára volna is biztosítva a kellő terület, a munkálat előreláthatólag akkora rombolással járna, hogy az ilyen experimentálást nem tartom megengedhetőnek. Hiszen ha csak a költségét nézzük is a műveletnek, tudjuk, hogy az új építés munkadíja nem igen mulja felül az ilyen bontás munkadíját.

Ne felejtkezzünk meg arról sem, hogy a könyvtári helyiség tovább terjeszkedése a mi büszkeségünk-től, a városi, sőt a vidéki közönség közfigyelmének, meleg érdeklődésének s ragaszkodásának tárgyától, a főiskolai énekkartól veszi el az eddigi helyiséget. Felesleges itt demonstrálnom, hogy főiskolánk s a nagy közönség között mekkora kapcsolatot képez ifjusági énekkarunk, ismernünk kell ezt azokból a szép alapítványokból, a melyeknek a fiókjához az örök ifjuság üdén zengő hangja nyújtotta a felnyitó kulcsot s fogja nyújtani bizonyára még ezután is beláthatatlan időnkig. Kérdem: gondoskodik-e a szóban forgó tervet új énekkartemről? mert a régint mint egyik barátom értesít egyebek mellett egyházi énektanítási termül is használta a gymnasium. Quidquid agas, prudenter age et respice finem!

Megtévesztett gondolatnak tartom hát én, hogy a lépcsőházak átalakítása kombinációba vételével állítassanak elő a sürgött helyiségek, tantermek; veszélyesnek nyilvánítom a massiv, ősi falak megmozgatását, kidobott pénznek látom a reá fordítandó költségek, szóval a könyvtári helyiség célba vett továbbfejlesztésén kívül egyenes szerencsétlenségnek tartom a többi bolygatást, melynek tervezetbe lehet, hogy alkotója annyira beleélte magát, hogy helyesebb megoldási módozat keresésre ki sem akarja figyelmét terjeszteni, de ezzel a későbbi nemzedéknek akarja fenahagyni, hogy a magunk kárán egyszer valahára tanuljunk

Sőt időelőttinek tartom a helyiségek kérdésének megoldására vonatkozó elhatározó lépéseket mindaddig, míg a népiskolai négy osztály a collegium épületéből

ki nem lesz telepítve. Olyan kérdés ez, melyet egyházkerületünk immár több ízben hiába törekedett a megoldás felé terelni, az ügy egy helyben áll évek óta. S ott is fog állani, ha csak nem találkozik erélyes kéz, mely egy bekövetkező új tanév idejére a tanterem helyett lakoszobákba zsufolt tanítóképezdészek számára be nem rendezi a népiskolai tantermeket s zsebre nem vágja a kulcsokat. . . Igazán van valami bántó abban, hogy rendezkedésünknek ez az ága nem előre, hanem hátrafelé megy, bizottságtól küldöttséghez és megfordítva dobódik. Kérjük a debreceni reformált egyház presbiteriumát, hogy sok egyebek között erre a kérdésre is terelje már egyszer a figyelmét.

Midőn azonban a rombolás elméletén alapuló tervet elvetendőnek tartom, reá mutatok arra is, hogy mi lenne a célszerűbb módja annak, hogy a helyiségek elégtelen voltán jó időre segítve legyen.

Köztudomás szerint a tápintézeti helyiség már évek óta szűk. Tervek, költségvetések készültek, de azon a címen, mert a gymnasiumi internatus kitelepítésének terve kész, csak (!) 120—140 ezer korona hiánya gátolja a kivitt: amazoknak ellátását sikerült mindedig félreállítani az útból. Helytelen felfogás, mert hiszen még ha anno valamikor egybe lenne is hozható a hiányzó nagy összeg: a kitelepítés után felszabaduló hely soha sem fog kárba menni. A tápintézet körülbelől 16 ezer korona költséggel épült fel 1888-ban. Javaslom, hogy bővítettessék ki a tápintézeti helyiség folytatólag a collegiumi telek északi vonaláig a földszinten. Ez most sen igen kerül többbe mint 1888-ban. Ekkor az egész konviktusi földszinti épületre emeljen még a főiskola két emeletet (az alapzat már 1888-ban ilyen számításal volt lehelyezve); egy-egy emelet nem igen kerülne több költségre, mint az egész földszinti rész, tehát összesen körülbelől 64 ezer koronába. Hogy a konviktusi szükséglet kielégítésén kívül ilyen módon legadább is két annyi hely fog rendelkezésre állani: azt csak az nem látja be, aki sehogy se akarja. Minden utánmérés és számítás nélkül feltehetjük, hogy ezen az uton a tanítóképezdészek részére célszerű internatusnak s tantermeknek való helyiségeket nyerünk. Nem azt akarom előre meghatározni, hogy éppen ezek a szükségletek nyerjenek ottan kielégítést, hiszen az a további kivitel dolga. De már most jelzem, hogy a népiskolai tantermek a gymnasium részére lennének átboesáthatók, s nem küzdene a gymnasium azzal a toldás-földés okozta nyomorúsággal, hogy tantermei szerteszet legyenek szórva talan még a lépcsőházak helyére törbevelt tantermekbe is.

Kérdésül marad, hogy honnan vegye collegiumunk a 64 ezer esetleg még több koronát? Onnan, a honnan a romboló munkára a 80 ezret. A konviktus tud magán segíteni úgy, a mint segített már 1888-ban is. Az új helyiségekhez a várostól még anyagot is remélhetünk, a hiányzó összeg fedezésére elég lesz, elégnek kell lenni a céltévesztett átalakítás költségére szánt 80 ezer koronának. Érdeklődéssel várom, hogy ez honnan kerül elő.

Spectátor.

Széll Kálmán ev. ref. esperes jubileuma.

Justum ac tenacem propositi virum . . .

Horatius eme kiválóan ráillő szavai jutnak eszembe, midőn beszámóiok azon szép és lelkes ünnepegről, melyet a mult vasárnap ült a nagyszalontai ev. ref. egyház, nagy papjának Széll Kálmán ev. ref. esperes-

nek negyven éves lelkipásztori jubileuma alkalmából. Fényes, lelkes és őszinte volt az ünnepség, olyan mint a férfi, kit illetett; az igazi érdem, a tettekben nyilvánuló erő és tehetség méltó jutalma, melyre nemes büszkeséggel tekinthet vissza a Bocskay városa, nemes büszkeséggel gondolhat az ünnepelt, a Csonka torony városának 40 év óta hű pásztora, a magyar ref. egyház kimagasló alakja, az Istennek hív szolgája.

Az ünnepség nem csupán a nagyszalontai egyház szűkebb körére szorítkozott, de örömmel vett abban részt a nagyszalontai egyházmegye, sőt a szomszéd bihari és békésbányai egyházmegye is.

Kezdődött a nagyszalontai nagy templomban, melyet zsufolásig töltött meg az ünnepelő gyülekezet, s hol Böszörményi Lajos ev. ref. lelkész gyönyörűen kidolgozott prédikációjában emlékezett meg a lelkipásztori pályára fényes és nehéz, egész embert kívánó terheiről.

A nagyhatású prédikáció után az egész templomi gyülekezet, mintegy 3000 főnyi tömeg, az egyházmegye, egyházi ornátusban megjelent küldöttségének vezetése alatt az ünnepelt lakása elé sereglött, s itt vette tulajdonképpen kezdetét az egyszerű, de egyszerűségében magasztos és felemelő ünnepség, melyet a 235-ik dicséret 1. és 3. versének éneklése nyitott meg. A kálvinista ősi buzgósággal szárnyalt az ének:

Oh Isten, a ki pásztorokat, Híveid nyájába,
Magad rendeltel tanítókat, A te egyházadba:
Aldattassék Uram Felsőged, Hogy idvességünkről,
Igy gondoskodott bölcsességed Örök életünkről . . .
Szenteld meg hát oh szentek szente! Ez egyházi szolgát,
Hogy áldott légyen ki s bémenete, Ugy igazgassd dolgát.
Szenteld meg szívét, nyelvét, száját, Tanításaiban;
Hogy jól vezérelhesse nyáját, Az Ur utáiban.

Az ének elhangzása után *dr. Balogh* Elek presbyter, egyházmegyei tanácsbíró lépett az emelvényre s szépen átgondolt, az ünnepelt kiváló érdemeit méltató beszédben emlékezett meg e nap fontosságáról, melyen alkalma nyílt a szalontai egyháznak arra, hogy hű pásztorának kifejezhesse mélyen érzett tiszteletét, szeretetét nagyra becsülését. Majd átnyújtotta az egyházközség emléktárgyát egy művészi kötésű, remek „Arany bibliát.”

És ekkor megszólalt az ünnepelt:

„Meghatva s lelkem egész melegével mondok köszönetet azon lekötőző figyelemért, azon megtisztelő és kitüntető elismerésért, amelyben önök szeretett hallgatóságom engem most részesítenek azon alkalomból, hogy 40 évet töltöttem el közöttök, mint ezen egyház rendes lelkipásztorá.”

40 esztendő bárki életében is nagy idő! Hát még a közügy szolgálatában eltöltve?! . . .

És ha a közügy szolgálatában eltöltött ezen 40 esztendőért, önkéntelenül megnyilatkozott, szívből fakadt elismerés éri a közpályá emberét: az mindig felemelő rá nézve; mert erőt ad erőihez, s esüggedő lelkét megacélozza . . .

De kétszeresen felemelő és megtisztelő az ilyen önkéntelenül megnyilatkozott szívből fakadó elismerés, a közszolgálat azon legtágabb terén, melyen a magyar ref. lelkész működik, — mert hiszen, neki nemcsak közszolgálat, hanem egész viselkedése, megjelenése, mindene, annyi jogos és jogtalan bírálat tárgyává szokott tétetni.

Istennek áldó kegyelméből 40 esztendőt töltöttem el ezen lelkipásztori pályán és most, midőn az én sze-

retve tisztelt hallgatóságom, önként, lelkök sugallatát követve, eljöttek hozzám, hogy azt, aki örömlükben, bánatukban, az élet ezer megpróbáltatásai között, 4 évtizeden át hirdette közöttük az isteni örök ígét, hogy lenne az a kesergőknek vigasztalás, a szenvedőknek biztatás, az elhalónak remény, a kételkedőknek világosság és minden hívőnek az élő Istennek hatalma az idvességre — eljöttek, hogy bennem ezen lelkészüket megtiszteljék, — eljöttek, mint egy templomi gyülekezet, hogy buzgó éneklés, szívből fakadt üdvözlés mellett, 40 éves lelkész működésemet elismerésül és emlékeül ref. egyházunk nevében átadják nekem a könyvek ama dicső könyvét; a bibliát; lelkem megtelik az öröm és hála érzelmével „szólok s ha tévőváz rebegeése nyelvemnek, könnyeim tanui lesznek tiszteletemnek!”

Szeretett atyámfiak! ezt a mai napot lelkipásztor-ságom legszebb napjával tekintem.

Mert úgy erzem, hogy midőn az én szeretett hallgatóságom bennem a 40 éves lelkipásztort tisztelik meg, első sorban önmagukat tisztelik meg; mert ezen önként megnyilatkozott és szívből fakadt elismerés és megtisztelés által azt bizonyítják be, hogy szeretik vallásukat, szeretik egyházukat, szeretik annak alkotmányos intézményeit és azokat, akik ezeknek javára, előmenetelére, felvirágoztatására szentelik életüket, azokat tisztelni, azokat megbecsülni tudják is, akarják is . . . A mindenható Isten áldjon meg ezért beuneteket . . .

Szeretett alyámfiak! Mikor visszanezék a megfutott 40 éves pályára és látom, hogy volt annak virágvasárnapja, — volt nagypéntekje is és lett husvétja: mindennek előtt buzgó hálát adok a kegyelem Istenének, ki mindedig segítségül volt nekem, s gyenge erőmben a maga erejét, a maga kegyelmét dicsőítette meg! Meleg köszönetet mondok mindazoknak, a kik törekvéseimben elősegéltek, működéseimben támogataok és buzgón kérem, hogy jövőre se tagadják meg azt tőlem.

40 esztendővel ezelőtt, midőn lelkész állásomat elfoglaltam, követendő hitelvül vallottam: az evangéliumi vallásosság, — a tiszta erkölcsiség, — a népnevelés fejlesztésének előbbrevitelét; s most 40 év után jó lekiismerettel állítom, hogy gyöngye erőmhöz képest, ezen hitelvhez hű voltam és Isten segédelmével ahhoz hű lenni igyekeztem összerogyásomig.

Ennek némi bizonyosságul is hálám kifejezésére engedjék meg, hogy ezen ünnepies alkalommal adjam át tisztelt szónokuknak, illetékes helyére juttatás végett ezen 2 darab takarékpénztári betéti könyvet, melyen a szegény tanulók segélyezésére tett eddigi 2 alapítványomat 1000—1000 koronára, összesen 2000 koronára egészítettem ki.

Szeretett atyámfiak, fogadják még egyszer hálás köszönetemet, — fogadják egyenként s összesen meleg kezsorításomat, melyet Pál apostol azon szavaival adok át: „Dicsérlek titeket atyámfiak, hogy mindenestől megemlékeztetek én rólam, mivel hogy pedig együtt munkálkodó szolgálatban vagyunk az Isten országában, intünk titeket, hogy mindenkiben úgy viseljék magunkat, mint Istennek szolgálói, tartsuk meg azért a mi hitünknek tantorgás nélkül való vallását, egymást becsüljük, hogy magunkat felindítsuk az atyáiu szeretetre és a jó eszelekedetre.”

Végezetre atyámfiak „legyetek jó egészségben, épüljétek, vigasztaltassatok meg, egy értelemben legyetek, békeségben lakjatok és a szeretetnek és békeségnek Istene leszen vételet!” Amen.

Az arany száju esperesnek kiváló szónoki erővel előadott ezen beszéde után, mely könyvet fakasztott

a hallgatók szemében, lelkes éljenzés-ülvivalgás tört elé a gyülekezet ajakán, melynek elmorajlása után, egy szívvel s lélekkel kezdte el az ünneplő gyülekezet a bészáró zsoltárverset:

Légyen te köfalaidban Csendesség és jó békesség!

(Folyt. köv.)

Szombathy István.

Nagytisztelüt Zoványi Jenő ref. lelkész úrnak Tiszaföldváron.

Tisztelt uram! E lapnak múlt heti számában megjelent nyilatkozata — megvallom — első sorban azt az impressziót keltette bennem, hogy ugyancsak legény legyen a talpán az, a ki Önnek kedvében tudna járni. Mert egyszer az a baj, hogy olyan művet veszek föl jegyzékembe a mi kapható, másszor pedig az a bökkenő, ha olyan könyvek fordulnak elő benne, a mik már nem kaphatók.

Gyakorta történt meg mintegy husz éves könyvkereskedői pályám alatt, hogy olyik szerző zokon vette a miért műve az általam kiadott jegyzékből kimaradt, de arra soha sem volt eset, hogy valamely szerző az ellen tiltakozott volna, hogy műve a bibliográfiába került. A szerző korlátlanul rendelkezik munkájával, annak kiadási jogával, megadhatja vagy tetszése szerint meglagadhatja a szokásos könyvvarusi jutalékot, de olyan szerző — higgye el uram — nem akad még a világon, a ki olyan jogot tulajdonított volna magának, hogy művének valamely könyvjegyzékbe fölvételéhez az ő engedélye előzetesen kikérendő. Hiszen a könyvkereskedő, mikor könyvjegyzéket besájt közre, a maga érdekei mellett egyaránt szolgálja a szerző s így közvetve az irodalom érdekeit. Szinte érthetetlen volt tehát előttem a nagytisztelüt nyilatkozata, annak hangja és formája. Nagytisztelüt úr — hogy szavait idézzem — „László Albert könyvjegyzékével szemben“ tette kijelentéseit, mintha az a László Albert tudj Isten minő méltatlanságot követett volna el, a mikor 1500 példányban szétküldött jegyzékében természetesen és a legjobb intenciókkal az ön művét is közzétette. Mi sem természetesebb, minthogy ilyen indokolatlan leccafolásra csak a humor hangján felelhettem.

Az ön nyilatkozatából általában azt lehetne kiolvasni, hogy annak a László Albertnek egyéb földi örömei közt ez a nagy kedve telik abban, ha a lelkészeket félrevezetheti, magyarul mondva becsaphatja. És ennek a könnyen odadobott föltevésnek mintegy igazolásképpen olyan érvekkel hozakodik elő, hogy jegyzékemben több oly mű szerepel, a melyek már nem kaphatók, hogy egyes könyvek címe tele van bosszantó hibákkal. Hát ugyan kérdelem, mi érdekemben állhatna nekem olyan műveket hirdetni, a miket el nem adhatok? Vajjon azért költök-e én évente jelentékeny összegeket könyvjegyzékek kiadási ára, hogy tudva nem létező könyveket hirdessek, szóval, hogy üzletet ne köthessek? Skérdelem továbbá látott-e már nagytisztelüt úr akár Budapesti akár külföldön katalógust a mely teljesen ment lett volna sajtóhibáktól vagy a melyben számos olyan munka elő nem fordult volna, a melyek rég elfogytak? Hiszen megtörtént, hogy jegyzékemnek csak kinyomatása és szétküldése ideje alatt az abban fölvetett művek közül 10—12 fogyott el. Vajjon érhet-e ezért engem a rosszhiszeműség vagy csak a felületesség vádja is? Nyilatkozatában fölhozta nt. ur egyik újabb címen gyanánt azt is, hogy egy munkát magas árral kínáltam önnek. Erre nézve csak az a megjegyzésem, hogy ön-

nek, mint a ki életében bizonyára sok könyvet vásárolt, tudnia kell, hogy egyes — elfogyott — jelesebb művek az antiquar forgalomban az eredeti árnak sokszor kétszeres, háromszoros értékére emelkednek.

Erős a hitem, hogy sikerült meggyőznöm önt nagytisztelüt uram arról, hogy téves volt kiindulási pontja s nagyot hibázott akkor, mikor egy magántermészetű s igen jelentéktelen esetből kifolyólag, minden igaz ok nélkül kereskedői hírnevemét állította pelengérré. S ha — a mint hiszen — beismeri tévedését, úgy én is szívesen követem meg önt, ha megbántot am. Béke velünk!*

Debrecen 1901. április 23 án.

László Albert

könyvkereskedő.

IRODALOM.

Jézushoz hívogatás. Hollandból. Kiadta David Gyula ev. reform. lelkész. Második kiadás. Ára 50 fillér (25 kr.) Nyomatott Gyulan a „Corvina“ nyomdában.

Minél több ellenség támadja meg hitünk alapjait, s különösen a Megváltó személyére vonatkozó fölséges nagy tudományunkat; minél erősebbé válik a velünk küzdelemben állóknak táborra, s minél inkább meggyőződünk azon tétel igazsága és fontossága felől, hogy nem theologia, hanem vallás, egyszerű, cicoma nélküli hit kell a népnek: annál nagyobb örömmel kell üdvözölnünk az ilyen hitébresztő, melegen vallásos szellemben írott műveket, a milyen a kezünk alatti, melyet a n.-harsányi ev. ref. gyülekezet ifjú lelkésze, *David Gyula* hollandból dolgozott át magyar nyelvünkre, s mely rövid idő alatt már második kiadásban jelent meg. A tiszta jó magyar nyelvű munka Máté XI. 28—30. ezen szavai alapján: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan stb.“ épül föl, s négy részre oszlik: I. Bevezető rész. Jövel Jézushoz. II. Miért kell nekem Jézushoz menni? a mely kérdésre 7 pontban válaszol; III. Ki az a Jézus? újra 7 válasszal; IV. Hogy menjek én Jézushoz? 15, sokszor valóban remek, megható válasszal. A 94 lapra terjedő művecske záradékát „Jézushoz akarok menni“ című költemény képezi. Ritkán olvastunk ennél komolyabb, egyszerűségében is mélyebben járó munkát, mely bár erősen vallásos és mégis minden pietisztikus fanyarságot vagy édeskedést magától teljesen távol tudott tartani, mely tehát nekünk jobban tetszett volna, mint ez a „Jézushoz hívogatás.“ Jó olvasmány ez, nem csak az egyszerű népnek, de hit-zónkainknak is ébresztő gondolattal szolgál. Nagyon melegen ajánlom. Kapható A szerzőnél N.-Harsányban (u. p. Szakál, Bihar megye) vagy Kókai Lajos könyvkereskedőnél Budapesten.

Cs. L.

Debreceni Prot. Lelkészi Tár. Említettük már, hogy a fenti cím alatt a folyó 1901. évtől kezdve *Eperjesy István*, a Telegdi K. Lajos debreceni könyvkereskedő és kiadó cég utáda, s a tiszántúli ev. ref. egyh. kerület énekeskönyvi kiadványának főbizományosa

* L. A. úr több ízben nyilvánította már előttem, hogy hajszát indítottam ellene. Ime a cáfolás! Tért adtam neki a maga igazainak a kifejtésére. „Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas!“ Én csak örüllői tisztemet teljesítem közügyeink érdekében s nekem; mikor az igazságról van szó, némanak maradni nem szabad, mert ez esetben nem szerkesztő, hanem csak instrumentum volnék, Szerk.

egy nagyobb terjedelmű gyűjteményes vállalatot indít meg a gyakorló lelkészek számára. A vállalat arra törekszik, hogy lehetőleg felölelje a lelkészi pálya összes phásisára vonatkozó dolgozatokat. Kitünő írótól kért az első évfolyam számára dolgozatokat s a kérelemnek szinte várakozást felülhaladó eredménye lett. Temérdek anyag gyűlt össze kimerítő gazdagságát mutatván e téren egyházi irodalmunknak. Az anyagot most rendező sajtó alá a Tár szerkesztője *S. Szabó József*, debreceni főiskolánk tanára. Valóságos „Papi Lexikon” óhajt lenni ez a Tár, a lelkészi pályának annyi oldalára és ügykörére terjeszkedve ki, amennyit eddigi gyűjteményeinkben csak szélszórtan találunk. De nem akarunk időelőtti dicséretet írni róla. A Tár nemsokára megjelenván majd beszél maga magáért. Itt csak a Tár szerkesztőjének és kiadójának kívánsága szerint jelezni akarjuk a beküldött dolgozatok íróinak megnyugtatóra és az érdeklődők tájékoztatására, hogy a Tár készül és ez év folyamán lehetőleg mihamar elhagyja a sajtót.

A Lorántffy Zsuzsanna egyesület legutóbbi választmányi ülésén elhatározta, hogy eddigi kis közlönye a *Keresztény Hiradó* helyett, egy nagyobb terjedelmű lapot fog kiadni *Olajág* cím alatt. Az *Olajág* célja fölbreszteni az evangéliumi hitéletet a nők körében. Közölni fog mindenféle oly cikkeket, melyek alkalmasak arra, hogy Isten segédelmével megszerettség a magyar nőkkel is az evangéliumot s buzdítsák őket az e szeretetből fakadó, keresztyéni életre és munkára. Egyttal minden számban közöl, rendszeresen egymás után következő, rövid biblia magyarázatokat, melyek vezérfonalul szolgálhatnak olyanoknak, akik már foglalkoznak vasárnapi iskolákban való tanítással. Az *Olajág* a f. é. októbertől elkezdve havonként egyszer fog megjelenni, nyolcadrét alakban, 16 oldalnyi terjedelemmel, csinos kiállításban. Előfizetési ára évenként **2 korona**. A Lorántffy Zsuzsanna egyesület ez uton is kéri mindazokat, akik az Isten országának terjesztését szívökön viselik, különösen a protestáns lelkészeket és egyházi férfiakat, igyekezzenek a megindítandó női lap iránt a protestáns nők érdeklődését fölbreszteni és őket előfizetőknek megnyerni, valamint a lap megindításának elősegítésére minél többeket adakozásra fölhívni. A lap részére beérkezendő összegből a lap kiállításának költségei után esetleg fölmaradó pénz a Lorántffy Zsuzsanna egyesület egyéb céljaira fordítatik. Az előfizetési pénzek, valamint az adományok, mostantól kezdve, lehetőleg **szept. 15-ig** a szerkesztő címére küldendők: *Vargha Gyuláné Budapest, IX. Kálvin-tér 7. szám.*

Az urvacSORA. Négy egyházi beszéd. Írta: Török Zoltán községi irnok. Szerző sajátja. Ára 20 fillér. Békés. Hogy ki ez a „községi irnok?” miféle viharok lehettek azok, melyek e férfiu élethajóját idegen vizekre dobták? Hogy vajjon a lemenő nap bucsúsugaraival van-e itt dolgunk, vagy a regghajnal rózsás fénye tör magának útát a sötét borúlaton át? Nem tudjuk. Török Zoltánt sem nem láttuk, sem nem ismerjük. De e beszédek olvasva érezzük, hogy itt olyan mérvű dogmatikai tudás szólal meg, melyet az útszélen felszedni nem lehet. E férfunak, habár most irnok is, valaha theologusnak, talán lelkésznek kellett lennie s hogy teljes mértékben megemésztette azt, a mit tanult, arra döntő bizonyosság előttünk e négy egyházi beszéd. Tüajdonképpen nem is egyházi beszédek ezek, a szó mai

értelmében; hanem mélyen: és a mi fő, helyes nyomon járó fejtegetése az urvacSORája sákramentumának s a Krisztus elégtételi halálának. Nagy súlyt fejtegetésére azért helyezünk, mert az urvacSORája felől mai napság már a református lelkészek nagy része sem református tanokat hirdet, illetve: nem azt tanítja, a mit Kálvin tanított. Divatossá lett közöttünk a Zwingli fel-fogása, s pusztán emlékünnepegylyé degradáljuk sokszor azt, a mivel kegyelmi erő jár. Pedig énekeljük: „Szálj le most mennyből életnek kenyere stb.” mi figyelmeztethetne bennünket, hogy atyáink szerint többről van itt szó, mint pusztán emlékünnepegylyéről. Nos hát Török Zoltán helyesen s hitvallásunk szelleméhez hűen fejtegeti ezt a kérdést s ajánljuk beszédeit mindazoknak a kik e sákramentum igaz jelentősége felől valamit tudni óhajtanak. Mélyen járó beszédek ezek, de tanulságosak.

Családi könyvtár ingyen! A „Képes Családi Lapok”, ez a XXIV. évfolyamu képes, szépirodalmi hetilap — melynek eddigi szerkesztőjéhez dr. Tolnay Lajos és Csillag Mátéhoz vjabban dr. Prém József jó nevű költőnk is csatlakozott — *teljesen ingyen ad előfizetőinek egy családi könyvtárt*. Ugyanis minden negyedévben ingyen ad egy-egy bekötött remek szép regényt is minden előfizetőnek, úgy, hogy igen rövid idő alatt a „Képes Családi Lapok” előfizetői igen szép számú családi könyvtárra tehetnek szert teljesen ingyen. A „Képes Családi Lapok” munkatársai az ország és külföld ismeretes írói közül valók. Külön divatmeléletei a legújabb divatot ismertetik. A „*Hölgyek Lapja*” mellékleten az előfizetők egymással kellemesen cseveghetnek. Rejtvényeinek megfejtői igen értékes jutalmakat kapnak.

A „Képes Családi Lapok” előfizetési ára: 3 óra 3 korona, 6 óra 6 korona, 12 óra 12 korona. Mutatványszámot díjtalanul küld a kiadóhivatal: Budapest VI., Ó-utca 12.

K Ü L F Ö L D.

Levél Hollandiából.

Krüger és a „Verein deutscher und ungarischer Studenten Szent-földi emlékek.

Utrecht, 1901. március 23.

(Vége.)

A kik szerencsések lehettek valaha itt az egyetemen tanulni bizonyára élvezői voltak nek is aunk az érdekes meglepetésnek, melyet *Schauten* egy ref. holland lelkész a magyar egyetemi hallgatóknak évenként szokott szerezni, az ő szent-földi gyűjteményeivel. Különös előnyben és tiszteletben részesíti az öreg ur a magyarokat mindig; e kitüntetést az idén is élvezhettük.

Életének nagyobb részét, vagyonát arra szánta e lelkész, hogy szent-földi emlékeket gyűjtsön és a jeruzsálemi templomot a biblia és más hagyományok nyomán elkészíttesse. Sok emléket és régiségeket gyűjtött ő már össze; láthatók nála a szent-földnek különböző terményei, leprése.t árpa, buza, gabona kalászok, virágok, cédrusok fényképei, papi öltönyök utánzatai, siri leletek stb. De mindezek között Palesztina remek, gipszből alkotott térképe, színezve, Jeruzsálem és környéke és a Salamon temploma, a legérdekesebbek. Mint mondják mintegy 22000 frt. fekszik e müben. Az előcsarnok és szentek-szente remek. A templom és környéke ki-

csínyített méretekkel, igazán fenséges alkotás. Az előudvar és a templom külső kerítése, valamint az előudvarban lévő működő alakok: a kar papok, léviták, valamint az áldozati állatok és azok elhelyezése, az egőoltár és urna, meglepi az embert a hü kivétel tekintetében. Úgyesen kifaragott alakok ezek, ruházatjuk az eredetinek megfelelően vannak színezve!

Egy egész istenítisztelet formát tart az öregur, az összesereglettek előtt; énekeltek, imádkozik és prédikáció alakban magyarázó beszédet, tart az összejűteményről. Midőn vége van a beszédnek és nézésnek, igen érdekes megjegyzést intéz a hallgató-ághoz, a lányérozást kommentározván: Most pedig elvárom, hogy centeket nem, hanem *döbbeltje*-ket fogok látni csupán!* 10 cent)*

Ugyan ezen estve tartott a szent — földön utazó *van der Flier* dr., haágai lelkész, — itt Utrechtben, egy kedves, s tudományos felolvasást, gazdag és ajtatos hallgató közönség előtt, melynek szerezés hallgatója lehettem én is. A többek közt ezeket mondá:

„A ki palesztinai utazást, mint egy kellemes kényelmes utazást képzei el, nagyon csalódik. A kellemetlenségek, a melyek egy palesztinai uttal vannak összekötve nevezetesen: a nélkülözések, a melyeket kikell állani; a családások, a melyeket az ember lépten nyomon talál, igen sokfélék. Azonban a másik oldalon milyen fenséges ismét; mily felemelő élvezet azokat a helyeket tapodhatni, a hol valamikor az Ur élt, munkálkodott és meghalt; a hol megkezdődnek a bibliai elbeszélések; úgy, hogy az ember elfelejt minden kellemetlenséget és tulateszi magát mind nem, hogy a fenséges élvezetnek átadhatta magát teljesen.

Minő emlékeket költ fel a kedves *Názáret*; festőiesen fekszik egy halommal szemben és oly pompás benyomást gyakorol, hogy az arábiaiak által a *nyugot virágának* nevezetik. Gyönyörű helyecske ez, Jézus számára teremtve éppen, hol ifjúságát eltölthette és neveltetését fogadta. Ez egy a két hely közzül, mely még ma is teljességben feutt áll a régi időből; mely igen érdekes. Ó-Palesztinából a mennyire mi a bibliából ösmerjük, alig van valami már. Az előbb oly áldott ország, száraz és kihalt, az utakon alig látható ember; egyedül a nagy karaván uton *Damaskusból-Egyptom-felé* járnak ismét többen. Egy másik nevezetesség, miáltal Názáret a többi nyugoli helyektől külön özik; a tisztaság. Mindenütt leírhatatlan piszkosság a többi helyeken és nyomor. Názáret lakossága kizárólag keresztyénekből áll*.

Názáret után megemlékezett még a felolvasó különböző történelmi helyekről; a Tibériás tengerről, a Genézareth taváról és ezek közt fekvő *Ó-Tibériásról*; ez a második hely, a mely még a maga eredeti voltában fenn áll. *Hána*, semmi többé, mint egy pár törmelékhalom; *Nain* halálra emlékeztet, mely maga is a fel-támasztás szükségét kelti fel a szemlélőben.

Valamivel tovább beszélt a felolvasó *Jeruzsálem-ről*; a szent és fenséges városról, melyről *da Costa* mondá: soha sem hal meg. Ó-Jeruzsálem egy csodaszép város; egészen sziklákra építve, az utcák azonban bámulatos szűkek és piszkosak, a mit az ember el sem tud magának képzelni Óriási nagy számmal vannak a kutyák az utcán, melyek helyettesítik az utcatisztogatókat, és költik fel iszonyatos ugatásaikkal az embert álmából.

* Eljövetelem alkalmával, Dr. Schautentől „a jeruzsálemi templom romjaiból“ kaptam egy skatulyával emlékül; ha Isten haza segíti vihetni, a debreceni főiskola régiség gyűjteményének ajándékozom.

B. J.

A házak Jeruzsálemben mind alacsonyok; vendéglőket, szállóhelyiségeket nem igen találhat az ember; semmi esetre a nyugot európai izlésnek megfelelően berendezett hoteleket. És mégis, mily nyugodtan érzi az ember magát; mily hatalmasan körülrajongják a számtalan sz. földi emlékek, és a sz. város nézése teljesen elandalít. Most egyetlen egy hely sem oly alkalmas az evangéliomnak valamint az ó-testamentomnak emlékeit felujítani: mint Jeruzsálem és környéke. Az Ó Jeruzsálemben kívül találja az ember a *sirtemplomot*, a melyet *Heléna*, Constantin felesége építtetett. Tulajdonképpen nem templom ez, hanem egy kicsi kápolna, a melyet minden szentelt hely felett építtetett.

Tovább található egy más templom, mely az arábiai művészetnek mester műve; ránk nézve érdekes, mert itt állott *Salamon* temploma. A templomban van egy kődarab, az arábiaiak szerint *Mohamed* ott ment volna az égbe — azonban mi tudjuk hogy az a szikla az *áldozati* oltáron állott. Még rajta található a sziklán az árok is, a melyen keresztül folyt a levágott állatnak a vére.

Ha Jeruzsálem körül egy sétat teszünk, a *Via dolorosa*-ra jutunk; ránk nézve ez igen érdekes, mivel innen a Jeruzsálemben kívül fekvő halmok jól láthatók, sőt nagy valószínűség mellett itt láttuk magunk előtt a valódi *Golgothát*. Tovább menve a *Getsemáné* kertbe jutunk, aztán a *Olajfák* hegyére és végre a *bethlehemi szóp* utra.

Felesleges mondani — szölt a felolvasó — hogy az emlékek úgy lekötik az embert, hogy az alig tud megvágni a kedves helyektől. Igen sok elszomorítja az embert, a sz. földön igen sokat lelkéből másnak kívánna látni és hallani. Folytonosan bosszanthat a török vandalizmus szemlélése, a mely a valamikor oly virágzó országot tönkre tette. Azonban szent és jó emlékeknek maradandó benyomását, minden *palesztinai* utazó hozhat magával; és az a sok keresztyén intézet, melyet Palesztinában találunk és a honnan az evangélistaió oly nagy erővel indul ki mindenfelé, engedi velünk reméltetni: hogy abban az országban, hol valamikor a J. Krisztus élt, a keresztyénség teljes diadalát fogja ülni a pogányság felett.

Birtha József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kérelem biharvármegyei lelkésztársaimhoz.**
1824-ben a biharvármegyei *Tótiban* élt és lakott bizonyos *Pálffy Sámuel* nevű úri egyén, ki arról nevezetes, hogy ő volt a szerzője az abban az időben rendkívül elterjedt „*Erbia*“ című műnek. Felett bb le lennék kötelezve, ha bihari lelkésztársaim közül valaki felvilágosítana, hogy ki és miféle ember volt ez az érdemes férfiú s egyáltalán mi maradt róla fent emlékezetben, ott abban a körben, a hol élt? Jó neven venném azt is, ha a kinek a birtokában neveztem „*Erbia*“ megvan, tudatná velem, hogy melyik esztendőbeli kiadás az? Megjegyzem azonban, hogy ezt az „*Erbia*“-t 1878-ban *Telegdi* utánnyomatta. Nem erről van szó; hanem a múlt század első felében napvilágot látott kiadásokról. Eröss Lajos.

— **Pákozdi Lajos 40 éves lelkészi jubileuma.**
A hajdu-nánási ev. ref. egyház egyik szeretett lelképásztorának, nagytiszteletű Pákozdi Lajos urnak, 40 évi áldásos nánási lelkészsége alkalmából folyó évi május hó 12-én jubiláris ünnepélyt rendeznek az Ó lelkes

tisztelői. Ez ünnepélyre külön meghívót nem bocsát ki a rendezőség, hanem ez uton hívja fel rá mindazoknak a figyelmét, kik a széles körben ismert és tisztelt férfiú iránti szeretetüknek megjelenésükkel is kifejezést óhajtanak adni. A jubileum napján, a délelőtt 9 órakor kezdődő közistenitisztelet után az ev. ref. egyháztanács, az ev. ref. gymnasium tanári kara a népisk. tanítói testülettel, a városi női közönség, a különböző hivatalok és egyesületek küldöttségileg fognak tisztelegni az ünnepelt lakásán. Délután 1 órakor a Boesckay vendéglő nagy termeiben közébed rekeszti be az egyszerű, de annál melegebbnek ígérkező ünnepséget. Azon tisztelt vendégeknek elszállásolásáról, a kik eljövetelüket május hó 8-ig nagytiszteletű Benkő Lajos ev. ref. lelkész urnak bejelentik, a rendező bizottság a legszivesebb készséggel fog gondoskodni.

— **A Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek** Nagy-Enyeden felállítandó szobor alapja javára, országos gyűjtés utján 1901. április hó 15-ig 32,245 kor. 40 fill. gyűlt össze.

— **Kényszer-templomba-járás.** Pár héttel ezelőtt itt Debrecenben történt. Honvédeinknek felsőbb parancs értelmében vasárnaponként templomba kell menni. Miután pedig a laktanyához a katolikus templom meszebb is van s talán előbb is kezdődik ott az istenitisztelet, tehát a katolikus vallásu hadfiaknak egy negyedórával előbb el kell indulniok, mint a kálvinistáknak. Nos — hát ez értelemben adja ki az őrmester a parancsot. „A katolikusok készüljenek s álljanak szakaszba a laktanya előtt . . . s várjanak ott rám!” „Igenis értettük őrmester ur!” „Az őrmester pedig bemegy; magára veszi diszöltönyét . . . a hogy az a templomparádéhoz dukál . . . s indul kifelé. A mint a laktanya kapuján kilép majd hogy hanyatt nem esik! Egy, mond egy szál ember áll a „szakaszban!” „Ennyje szurás meg vágás! Hát így packáznak ezek a pápisták a parancsossal!” „Eő a névsorral!” „Kiss Péter” „Jelen.” „Kálomista” „Marad.” „Ulveczky Janos!” „Jelen.” „Katolikus!” „Indulj!” s olvasta ki egyenként s így válogatta meg a katolikusokat, kiket aztán ünnepélyes komolysággal vezetett a templomba . . . áhítatoságra! Ismételjük: ez nem adoma, hanem amint biztos forrásból értesülve vagyunk, tényleg megtörtént a minap egyik debreceni laktanyában. S éppen ez adja a szánkba a kérdést, hogy vajjon helyes-e, megengedhető-e az efféle komédiázás a legszentebb dologgal s van-e az ilyen kényszer-templomba-járásnak valami üdvös gyümölcse? Hajdanában így kényszerítve kellett a diákságnak is „praeces“-re járni, de az új idők szelleme végzett ez ősi szokással s ma minden igyekvés oda irányul, hogy az ifju ember nem parancs-szóra, hanem igaz lelki szükségéből keresse fel az istenházát. Ugy gondoljuk, valamiképpen el lehetne ezt érní a katonaságnál is . . . főként ha odahaza az elemi iskolai vallásoktatást fektetjük egészséges alapra. Poroszországban ilyesmi komédia aligha történhetnék meg . . . mert hiszen ott magok a tiszték is rendes látogatói a templomoknak . . .

— **Evangélikus vallástétel az ausztriai parlamentben.** A parlament éppen nem a legalkalmasabb hely a vallásos nyilatkozatok tételére. Annál közvetlenebbül hatnak azok, hogyha a körülmények által megmozdított szivekből jönnek. Így történt az ausztriai képviselőházban. Dr. Eisenkolb ügyvéd, Karbitz ből első és legjelentékenyebb képviselője a „Los-von-Rom“ mozgalomnak, ennek az évnek kezdetén Csehországban — és ez érdekes és figyelemre méltó nyilatkozása a nép érzelmének — nagy többséggel képviselőnek vá-

lasztatott. Egy interpellatio alkalmával, *Liguori* moráltheológiája felett Dr. Eisenkolb vezette a szót, a mikor is a klerikális gyanúsításoknak és gunyos támadásoknak ellenében, egy hatalmas beszédben, erősen és lekesen, a többek közt ezeket mondotta: „Benső meggyőződésből léptünk mi az új vallásra; nem akarjuk új vallásunkat megesealni; a katekizmust kezünkhöz vettük; imádkozni tanultunk oly hosszú idő után ismét; a mi szívünk a Jézus Krisztusé, az Idvezítőé! Nem tőrjünk, hogy valaki, legyen az bármilyen pap is — Isten, közöttünk és Idvezítőnk között álljon! Egy a közbenjáró: Jézus Krisztus! Szerencsések vagyunk, hogy harcolhatunk az igaz kereszténységért és evangéliomért; mert mi átaladtuk magunkat teljes szívünkből Idvezítőnknek. A csehek emlékeznek arra, mi történt *Husz János*-al és a *fehér-hegyi* csatában; arra, hogy mennyi sok nemes cseh vér, német vérrrel együtt elfolyt *Prágában*! Akkor azon az úton volt Ausztria: *protestáns lenni*; hogyan lett ismét kath.-sá, elbeszélük az ellenreformáció történetének vérrrel megirt lapjai! Hogyha mi kötelezve érezzük magunkat a protestáns mozgalmakat mind-mind szélesebb körben terjeszteni, *hogy a nép az igaz kereszténységet fogadja*: távol fekszik tőlünk, a pápistáknak vallásos érzését megsérteni, s még távolabb fekszik a kath. papok ellen személyes ellensége kedést táplálni.” Egy szó, ilyen helyen! Klerikális ellensége! és vallásos közönyösség közepette; a Pál apostol vallástételének a legszebb, a legerősebb megerősítése, valószínűleg veszélyes helyen: „Én nem szégyenlem a Krisztus evangéliomát; mert Istennek hatalma minden hívőnek idvességére!”

— **Halálozások.** Kollégiumunk derék pénztárnokának gyásza van; édesanyja, a református papnek egyik tipikus a'akja hunyt el hosszas betegeskedése után. Haláláról a következő gyászjelentést vetjük. A legfájdóbb érzések közt jelentjük édes jó anyánk illetve szeretett nagymamánk néhai Rózsa Károly m.-esaholyi volt lelkész özvegyének sz. *Szalay Juliánnának* élete 74-dik, szomorú özvegyiségének 15-dik évében, folyó évi április hó 24-dikén, hosszas szenvedés után történt csendes elhunytát. Felejthetetlen emlékezetű drága halottunk temetése a Tuhutum utcza 54. számú háznál tartandó rövid szertartás után április hó 26-dikán délután 3 órakor leend, melyre jó ismerőseinket, barátainkat bánatos szívvel hívjuk meg. Áldás legyen emlékezetén, nyugvó porain békés nyugalom! Zilahon, 1901. évi április hó 25-dikén. Rózsa Mari férjével: Andrekovits Lászlóval, Rózsa Sándor nejjével: Kalocsay Piroskával, Rózsa Lilla, bánatos gyermekei. Andrekovits Mariska férjével: Nagy Miklóssal; Rózsa Ernő Rózsa Lenczi, Rózsa Piroška, Rózsa Laczi, szerető unokái.

„Alantírottak fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk a felejthetetlen jó férjnek, édes apának, testvérnek, nagyapának s rokonnak *Bereczky János* hete-fehéresei ev. ref. lelkésznek folyó hó 27-ikén éjjel 1/4 12 órakor élete 75-ik, boldog házassága 35-ik évében történt gyászos elhunytát. Kedves halottunk hült tetemei folyó hó 29-ik napján délután 3 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása után a hetei temetőben örök nyugalomra tételni. Kelt Hete, 1901. évi április hó 28-dik napján. Özv. Bereczky Jánosné szül. Gyulay Erzsébet neje. János nejjével Udvari Katalinnal s gyermekével Kálmánnal József nejjével Kádár Máriával s gyermekeivel Mariska, József s Istvánnal. Erzsébet özv. Vajas Sándorné gyermekeivel Irén, Erzsike, Sándor s Klárával. Sándor nejjével Kiss Jolánnal. Juliánna és László gyermekei. Özv. Görömbey Pálné szül. Bereczky Juliánna.

özv. Vekardi Pálné szül. Bereczky Eszter, özv. Ferge Józsefné szül. Bereczky Teréz, Vagó Lászlóné szül. Bereczky Erzsébet testvérei. Áldás és béke lengjen porai felett!"

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztődnek. Biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

Szerkesztői üzenet.

Dr. M. E. Pozsony. Köszönöm. Sört keritek rá: A könyveket is megkaptam; igyekezem kívánságod szerint eljárni. — **G. Gy. Gyoma.** Érdekes és tanúságos az összehasonlítás; illetékes helyen be fogom mutatni. — **P. J. Kolozsvár.** Értésemre esett, hogy Budapestről haza utaztatásban kerestél. Sajnálom, hogy nem lehetett szerencsém; egyet-mást szerettem volna veled megbeszélni. Rég készülök a levélírára, de levélben még sem lehet mindent oly közvetlenül elmondani, mint élőszóval. — **L. G.-nak Tépere, B. A.-nak Bőszörménybe, H. B.-nak Sáros-patakra.** Türelmet és a késedelemért szíves elnézést kérek. Én ha csak elháríthatlan technikai és másneműakadályok nem fojognak fent, azonnal közlök minden hozzám beküldött közérdekű cikket. De hála munkatársaim szíves támogatásának, néha anyaggal annyira el vagyok látva, hogy sorrendet kell tartanom. A ki valaha ilyesmivel foglalkozott, az tudni fogja, hogy lapot más képpen szerkeszteni nem lehet. Ha pedig valakinek a cikke be nem válik, azt én azonnal értesítem, néha szerk. üzenetben, a legtöbbször pedig privát levélben. És ha valaki ilyen értesítést nem kap, az már nyugodt lehet, mert illető dolgozatának a közlése csak idő kérdése. — **Ó. T. T.-Köröd.** Ha a konvent illetékesnek találta magát még nagyobb fontosságú kérdésben is nagy tekintélyű férfiak nyilatkozata ellenére a rendelkezésre; miért ne dividalta volna ő maga tovább az id. juttatott 1716 k. 83 f. káplántartási általánoscskát személyenként!? Aminthogy ugy is lón! Hat jogosult között osztotta ki az összeget 500 koronától 166 k. 60 fillérig szálló tételben. Mihelyt a körülmények engedik foglalkozni akarunk e kérdéssel. — **P. E. Szatmár-Németi.** Mindenesetre ki fogom adni a legközelebbi számban. Csak egy kis türelmet kérek. — **Sz. K. Kóly.** Kezeim között van, jönni fog. — **B. J. Utrecht.** Nem csüggedni! „Qui cupit optatum cursu contingere metam... a mi jól magyarul annyit jelent, hogy a ki úszni tanul, annak nem szabad reszketni a hullámoktól. Longfellow havasokra törő vándorával: „excelsior!“

Tartalom-jegyzék: Magyar református liturgiánk rendezéséről. Dr. Erdős József. — **Tárca:** Milyen orgonát készíttessünk? Beke Antal. — **Tanügy:** Vallásnevelésünk reformja. Nagy István. — **Közéletünk:** A debreczeni egyházmegye közgyűlése. Sz. L. — A beregi egyházmegye közgyűlése. Ij. Lánzy József. — A felső-szabolcsi egyházmegye közgyűlése. Korocz József. — **Quidquid agas, prudenter age et respice finem.** Spectátor. — Szell kálmán ev. ref. esperes jubileuma. Szombathy István. — Nagytiszteletű Zoványi Jenő ref. lelkész úrnak Tiszaföldváron. László Albert. — **Írdaalom.** — **Külföld:** Levél Hollandiából Bírtha József. **Különfélék.** — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat

A *kisujszállási* ev. ref. egyház elemi leányiskolájánál az ötödik és hatodik osztályokban szervezett állandó segédtanítónői állomásra pályázatot nyit következő feltételek mellett:

1. Évi fizetés: készpénz 800 korona törzsfizetés, 200 korona lakbér évnegyedi előleges részletekben, az egyházi pénztárból.

2. Tanítónő kötelessége: ez idő szerint az ötödik és hatodik osztályban, a megjelölendő tárgyak, ezek között különösen a női kézi munka tanítása.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu, okleveles,

ferjetlen tanítónők; állandósítás az első sikeres próbaév leteltével történik.

A kellően, keresztelő levéllel, orvosi bizonyítvánnyal és esetleges szolgálatot igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok f. év június 1-ső napjáig alólirott iskolaszéki elnökhöz betérjesztendők.

Az állomás 1901. szeptember 1-ső napján elfoglalandó.

Kisujszálláson, 1901. április 22.

Gulyás Lajos.

ev. ref. lelkész,
iskolaszéki elnök

Pályázat

A *kisujszállási* ev. ref. egyház egy elemi fiúiskolai tanítói állásra pályázatot hirdet következő feltételek mellett:

1. Évi fizetés 1000 korona törzsfizetés és 200 korona lakbér évnegyedenként előleges részletekben az egyházi pénztárból.

2. Tanító kötelessége: ez idő szerint a harmadik és negyedik osztály tanítása, s a sorrend szerint reá eső vásár és ünnep napokon, a két harangozás közt, a templomi éneklés vezetése és bibliaolvasás.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanítók, s állandósítás az első sikeres próba év leteltével történik.

A kellően felszerelt, keresztlevéllel, orvosi bizonyítvánnyal és esetleges szolgálatot igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok f. év június 1-ső napjáig alólirott iskolaszéki elnökhöz betérjesztendők.

Az állomás 1901. év szeptember 1-ső napján elfoglalandó.

Kisujszálláson, 1901. április 22.

Gulyás Lajos

ev. ref. lelkész,
iskolaszéki elnök.

Pályázat.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *magyar-gyerőmonostori* egyházközség papi állomására pályázatot nyitattik. Javadalom: Kényelmes jó lakás, tágas kerttel (szép gyümölcsös) és gazdasági épületekkel. Fizetés: 906 kor. 47 fillér, a hívek által fizetendő készpénz. Továbbá 18 hold 725 ööl földbirtok élvezete. Ehhez járul 293 kor. 53 fillér állami kiegészítés. Pályázati határidő 1901. május 18. A folyamodványok nt. Deési Gyula esperes úrhoz küldendők Gyaluba (Kolozs megye.)

Magyar-Gyerő-Monostor, 1901. ápr. 29.

As ev. ref. egyházközség presbiteriuma.

Pályásat.

A *kisujzállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa pályázatot hirdet egy *természettudomány-földrajzi* tanszékre.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek. A másutt töltött, tíz évet még nem haladó szolgálati évek a korpótlékba beszámíttatnak, s a rendes tanár az országos nyugdíjintézetnek tagja lesz. A rendes tanár törzsfizetése 2400 kor., lakpénze 400 kor., a főgymnasium pénztárából havi előleges részletekben. Oly pályázó, ki már legalább öt évi sikeres rendes tanári működést tud igazolni 2800 kor. törzsfizetéssel fog alkalmaztatni. A törzsfizetés idővel 3200 k. ig emelkedhetik.

Oklévéllal nem bíró tanárjelöltek helyettes tanárul alkalmaztatnak, 1600 K. évi fizetéssel, szintén előleges havi részletekben.

A kérvények a nm. Vallás és Közokt. m. kir. Minister urhoz intézendők, s kellően felszerelve f. évi június 1-ig nyújtandók be alólírott elnökhöz.

A kinevezett tanár hivatalát f. évi szept. 1. napján tartozik elfoglalni.

Kisujzállás, 1901. évi április 18.

Gulyás Lajos
igazgatótanácsi elnök.

Üzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,
Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e czélra épített házamban készítek a mai kor legtökéletesebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a czégem iránti bizalom, s igérem ezuttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházzal érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Erdelődőket szívesen látok, tervekkel készséggel szolgálók.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

A „NEUMANN M.” czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.” czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen pánsz emeltetett volna.

Olcóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főter, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!

Nvomatot! Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.